

37140  
1.17.0  
55

การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรม  
ด้านความกตัญญูต่อวงศ์ของ เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ปริญญานิพนธ์

ของ

ฉลวยศรี มีใจเย็น

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

- 2 ก.พ. 2527

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาด้านศึกษามหาบัณฑิต

กันยายน 2526

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

153346

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบได้พิจารณา  
ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า  
ปริญญาศึกษานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

ดร. ป. สมิต

ประธาน

ดร. สมิต

กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

ดร. สมิต

ประธาน

ดร. สมิต

กรรมการ

ดร. สมิต

กรรมการ

## ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ก็ด้วยความกรุณาจากท่านอาจารย์ ดร.อารี  
รังสีนันท์ และอาจารย์คิลก กิลกานนท์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ตลอดจน  
แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเขียนและทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ  
เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่กรุณาให้  
คำแนะนำในการสร้างแบบทดสอบ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราณี โสมประยูร  
ที่กรุณาให้คำแนะนำในการสร้างแผนการสอน และขอขอบพระคุณ อาจารย์พงษ์พันธ์  
พงษ์โสภา ที่กรุณาเป็นกรรมการร่วมสอบปากเปล่า

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ ที่กรุณา  
ให้ความสะดวกและความช่วยเหลือในการดำเนินการทดลอง ผู้อำนวยการและคณะครู  
โรงเรียนวัดคอนเมือง ที่กรุณาให้ความสะดวก และความช่วยเหลือในการสร้างเครื่องมือ  
เพื่อใช้ดำเนินการทดลอง

ขอขอบคุณ คุณอนุวัฒน์ ตั้งสมบุญณ์ คุณศิวพงษ์ รุจนพจน์ คุณบุษณีย์ บุรณะสุคนธ์  
และเพื่อน ๆ ทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้  
จนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่ให้ความช่วยเหลือ  
และสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ฉลวยศรี มีใจเย็น

## สารบัญ

บทที่

หน้า

|   |                                                |    |
|---|------------------------------------------------|----|
| 1 | บทนำ                                           | 1  |
|   | ภูมิหลัง                                       | 1  |
|   | จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า                  | 6  |
|   | ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า                    | 6  |
|   | ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า                       | 6  |
|   | ค่านิยมศัพท์เฉพาะ                              | 7  |
| 2 | เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                 | 9  |
|   | ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม | 9  |
|   | ความหมายของจริยธรรม                            | 9  |
|   | ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม                       | 11 |
|   | ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์            | 12 |
|   | ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก           | 13 |
|   | วิธีส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม                   | 16 |
|   | งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรม    | 18 |
|   | เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมค่าน. |    |
|   | ความกตัญญูทดแทน                                | 23 |
|   | ความหมายของความกตัญญูทดแทน                     | 23 |
|   | งานวิจัยเกี่ยวกับความกตัญญูทดแทน               | 30 |
|   | เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมุติ   | 31 |
|   | ความหมายของการแสดงบทบาทสมมุติ                  | 32 |

|                                                  |    |
|--------------------------------------------------|----|
| จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้การสังเกตแบบทบทวน | 34 |
| ขั้นตอนในการใช้การสังเกตแบบทบทวน                 | 36 |
| หลักในการนำทบทวนไปใช้ในการเรียนการสอน            | 39 |
| งานวิจัยเกี่ยวกับการสังเกตแบบทบทวน               | 40 |
| สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้                       | 44 |
| 3 วิธีการในการศึกษาครั้งนี้                      | 45 |
| กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง                    | 45 |
| การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ              | 46 |
| การดำเนินการทดลอง                                | 48 |
| สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล                  | 49 |
| 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล                           | 52 |
| สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล              | 52 |
| การวิเคราะห์ข้อมูล                               | 52 |
| 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ                 | 55 |
| จุดมุ่งหมายของการศึกษาครั้งนี้                   | 55 |
| สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้                       | 55 |
| ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้                        | 55 |
| การดำเนินการทดลอง                                | 56 |
| สรุปผลการศึกษาครั้งนี้                           | 57 |

บทที่

หน้า

อภิปรายผล ..... 57

ข้อเสนอแนะ ..... 59

บรรณานุกรม ..... 60

ภาคผนวก ..... 68

## บัญชีตาราง

| ตาราง                                                               | หน้า |
|---------------------------------------------------------------------|------|
| 1 เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น ของโคลเบอร์ก .....                      | 14   |
| 2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนระหว่างกลุ่ม<br>หลังการทดลอง ..... | 53   |

## ภูมิหลัง

การศึกษาที่สมบูรณ์จะทำให้คนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและตนเองย่อมเป็นการศึกษาที่ให้ความรู้ คุณธรรม และทักษะ (ชม ภูมิภาค 2525 : 1) แต่ในขณะนี้หากเราจะดูการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ ส่วนใหญ่ก็จะเห็นว่ามุ่งแต่ความรู้ และทักษะ ยังขาดความเอาใจใส่และการกระทำกันอย่างจริงจังในด้านการปลูกฝังคุณธรรมหรือจริยธรรม และการปลูกฝังคุณธรรมหรือจริยธรรมนี้เป็นสิ่งที่กระทำโดยยากกว่า จะต้องอาศัยเวลา อาศัยการกระทำจริง ๆ จะต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก และต่อเนื่องอยู่เสมอ ทุกสถานในสังคมจึงควรจะต้องร่วมมือกัน

ถึงแม้ว่าแผนการศึกษาชาติที่ผ่านมาได้จัดให้จริยศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญอยู่ในระดับสูงเสมอ เช่นในแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 จริยศึกษาถูกจัดให้อยู่ในระดับ 2 ครั้นต่อมาในพุทธศักราช 2494 แผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ก็จัดให้จริยศึกษาอยู่ในอันดับ 1 (กระทรวงศึกษาธิการ 2507 : 345 - 346) แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ก็มุ่งสร้างคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม โดยมีความมุ่งหมายข้อที่ 1 ว่า "ให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม" (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 1) และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ก็ได้กำหนดไว้ว่าจะพัฒนาจริยศึกษาให้ได้ผล (ชม ภูมิภาค 2525 : 249) แต่เท่าที่ผ่านมาการพัฒนาจริยศึกษายังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จึงสมควรจะได้มีการหาวิธีการพัฒนาจริยศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพมาใช้

จากความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับต่าง ๆ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ  
ระยะที่ 5 นั้น ย่อมเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าประเทศไทยได้มีการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับ  
จริยศึกษามาโดยตลอด ทั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก็ได้กำหนดค่านิยม 5 ประการ  
เชิงคุณธรรมให้คนไทยปฏิบัติตาม ดังนี้คือ

1. พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. ประหยัดและออม
3. มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

นอกจากค่านิยม 5 ประการดังกล่าวแล้ว หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521  
ของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 279 - 323) ได้กำหนดเนื้อหา  
ไว้ในรูปของคุณธรรม ศีลธรรม และค่านิยมต่าง ๆ และนอกจากนี้แล้วยังมีข้อเสนอแนะแนวความคิด  
เกี่ยวกับการจัดจริยศึกษา อันทำให้เห็นแนวโน้มของลักษณะจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เยาวชน  
ซึ่งแนวความคิดส่วนใหญ่มุ่งเน้นการปลูกฝังค่านิยมค่านศีลธรรม คุณธรรม และค่านิยมทางค่านวัฒนธรรม  
(สุมน อมรวิวัฒน์ 2522 : 100 - 103)

เท่าที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ฉะนั้น  
ทุกฝ่ายควรจะร่วมมือกันในการที่จะปลูกฝังและพัฒนาเด็กให้เป็นผู้มีจริยธรรมสูง ซึ่งถ้าทำได้  
จะทำให้เป็นผลดีแก่ตัวเด็กเอง ต่อสังคม และประเทศชาติ จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความ  
สงบสุขตลอดไป

จริยธรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคมมากกว่าอิทธิพลจากพันธุกรรม ฐานการเกิด  
จริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นทีละน้อย ตาม  
การพัฒนาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ (ทองเทียน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันท์  
2520 : 7) การพัฒนาทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตคือในช่วงสี่ปีแรก และจะฝังรากลึก

ยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต (Kohlberg. 1964 : 392) การปลูกฝังให้เด็กมีจริยธรรมนั้น กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้เด็กมากที่สุดคือสมาชิกในครอบครัวของเด็กเอง รองลงมาคือโรงเรียนอนุบาล และประถมศึกษา ตามปกติแล้วบิดามารดาไม่สู้ตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนัก (ดวง เคื่อน พันธุมนาวัน และเพ็ญแซ ประจันปัจจนิก 2520 : 8 - 9)

ถึงแม้ว่าบุคคลต่าง ๆ เช่น บิดามารดาและสภาพแวดล้อมในครอบครัวจะมีส่วนรับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก แต่โรงเรียน วัด และสื่อมวลชนก็มีหน้าที่ซึ่งจะต้องแบ่งเบาภาระของครอบครัวของเด็กในเรื่องนี้ นอกจากนั้นสถาบันเหล่านี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ทดแทนบิดามารดาที่ขาดความสามารถทางด้านการจัดการวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย" (2520) แสดงว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำนั้น มีแนวโน้มว่าจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ต่ำกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะอื่น ๆ แต่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนั้น เมื่อเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และชั้นอุดมศึกษาก็จะก้าวทันผู้ที่มีจริยธรรมสูงอื่น ๆ ผลส่วนนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าปริมาณการศึกษาที่ได้รับหรือประสบการณ์อันยาวนานในโรงเรียน อาจช่วยให้ผู้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับต่ำ ได้ก้าวทันเพื่อนฝูงที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันเมื่อเรียนชั้นสูงมากขึ้น (ดวง เคื่อน พันธุมนาวัน และเพ็ญแซ ประจันปัจจนิก 2521 : 14) เท่าที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะในแต่ละวันเด็กจะใช้เวลาอยู่ที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้านและที่อื่น ๆ พึงรู้ก็เป็นบุคคลที่เด็กให้ความเคารพเชือฟัง (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : ๗)

การปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนนั้น มีวิธีการแตกต่างไปจากสถาบันอื่น ๆ กล่าวคือโรงเรียนปลูกฝังจริยธรรมโดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝังถ่ายทอดและประเมินผลที่เป็นระบบ (จินดา สิทธิฤทธิ 2523 : 16) และวิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะ

ฝึกให้เด็กเกิดจริยธรรมนั้นมีอยู่หลายวิธี เช่น การสอนแบบสลับส่วน - สลับส่วน การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบกิจกรรม ซึ่งการสอนแบบกิจกรรมนี้จะเป็นการให้เด็กเข้าร่วมในกิจกรรม เด็กได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น แบบสร้างสถานการณ์ แบบการแสดงบทบาทสมมติ แบบกลุ่มสัมพันธ์ (สุรวัช ศรีวัช 2521 : 44 - 45) นอกจากนี้ จินกา สิทธิฤทธิ์ (จินกา สิทธิฤทธิ์ 2523 : 16) ยังได้กล่าวไว้ว่าวิธีสอนโดยให้แสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการปลูกฝังจริยธรรมวิธีหนึ่ง วิธีการโดยให้เด็กได้แสดงบทบาทเป็นตัวละครในเรื่องซึ่งขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องมือช่วยให้เด็กผูกพันใกล้ชิดกับบทบาทของตัวละครในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของตัวเอง เกิดความเข้าใจและซาบซึ้ง และจะกลายเป็นพฤติกรรมเกิดขึ้นในตัวเด็ก และชม ภูมิภาค (ชม ภูมิภาค 2525 : 5) ก็กล่าวไว้ว่า เทคนิคประการหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการสร้างคุณธรรมได้ก็คือ การแสดงบทบาทสมมติ

เท่าที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงคิดว่า การแสดงบทบาทสมมติ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้พัฒนาจริยธรรมในเด็กได้และการแสดงบทบาทสมมติยังเป็นการสอนที่เลียนแบบตามธรรมชาติจากสภาพชีวิตจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงท่าทาง ความรู้สึก ความคิดเห็น ฝึกทักษะทางภาษา ทำให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน ซึ่งสอดคล้องตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ การสอน และยังช่วยทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย เหตุผลจึงกล่าวผู้วิจัยจึงได้เลือกการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการทดลองในครั้งนี้

สำหรับด้านเนื้อหาที่จะใช้สอนจริยธรรมนั้น ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 279 - 323) ได้กำหนดเนื้อหาไว้ 30 ข้อ ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้จะประกอบด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และค่านิยมต่าง ๆ สำหรับการปลูกฝังจริยธรรมดังกล่าวหลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้เกิดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในทุกเนื้อหา

จริยธรรมที่สำคัญอันหนึ่งที่จะต้องพัฒนาและรักษาให้อยู่ คือ จริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที เพราะในปัจจุบันวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยมากขึ้น คนไทยจำนวนไม่น้อยหันไปดำเนินชีวิตแบบชาวตะวันตก ซึ่งเป็นไปในรูปต่างคนต่างอยู่

ทำให้การมีน้ำใจหรือความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันลดน้อยลง ความมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดา และผู้มีอาวุโสเปลี่ยนเป็นมีความเสมอภาคกันมากขึ้น ซึ่งบางครั้ง เป็นไปในทางก้าวร้าว เด็กรุ่นใหม่ไม่ถือว่าการเคารพผู้มีอาวุโสเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนั้นภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำลงทำให้ทุกคนต้องขวนขวายเรื่องการทำมาหากิน ต้องพยายามใช้ความสามารถทุกวิถีทาง เพื่อเพิ่มรายได้ให้พอกับรายจ่ายซึ่งในบางครั้งรายได้ที่เพิ่มขึ้นอาจไม่มาด้วยความไม่สุจริต แต่ก็สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้โดยไม่เกิดอายในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป และจากการที่ต้องใช้เวลาส่วนมากในเรื่องการทำมาหากิน คนส่วนมากจึงไม่ค่อยมีเวลาที่จะคอยดูแลเอาใจใส่รับใช้บิดามารดาด้วยใจใหญ่ ทั้งเวลาที่จะให้การอบรมสั่งสอนบุตรก็ลดน้อยลงไปอีกด้วย จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางจิตใจของไทยที่คงาม เช่น ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูทดแทน และการยึดบาปบุญ ฯลฯ กำลังเสื่อมลง ซึ่งวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมที่นำมา เรียนรู้และถ่ายทอดกันได้ ลัทธิชาวลัทธิ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัณลี (ลัทธิชาวลัทธิ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัณลี 2524 : 1 - 2 อ้างอิงมาจาก Bierstedt. 1964 : 134 - 137)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว พอสรุปได้ว่า จริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนนั้นควรจะได้พัฒนา และรักษาให้คงอยู่ในเด็กไทย และความกตัญญูทดแทนก็เป็นจริยธรรมข้อหนึ่งในหลักสูตรจริยศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 264 - 307) อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก็ได้ประกาศเชิญชวนให้พี่น้องชาวไทยร่วมมือกัน ปฏิบัติตามค่านิยม 5 ประการ ซึ่งความกตัญญูทดแทนก็เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งในค่านิยม 5 ประการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกตัญญูทดแทนเป็นคุณธรรมที่สำคัญในสังคมไทยที่ทุกสถาบันตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา รัฐ พยายามถ่ายทอดคุณธรรมนี้ จะเห็นได้ว่าแม้แต่สังคมยังมีพิธีการต่าง ๆ ที่คอยกระตุ้นความรู้สึกให้เป็นผู้กตัญญูคุณ ไหว้คงอยู่ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีบวช เป็นต้น (สุพัทรา สุภาพ 2520 : 10)

จากข้อมูลดังกล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิธีสอนควบคู่การใช้การแสดงผลภาพสมมุติ ในการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวทีของ เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อดูว่าเด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมดีขึ้นเพียงไร ทั้งนี้จะได้นำมาเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนจริยศึกษาให้ได้รับความมั่นใจในการใช้การแสดงผลภาพสมมุติในการเรียนการสอนมากขึ้น และเป็นการปูพื้นฐานความเป็นพลเมืองดีให้กับเด็กตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งจะได้เป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

#### จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาผลการใช้เทคนิควิธีสอน การแสดงผลภาพสมมุติ ในการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวทีของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

#### ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครูแนะแนว ครูผู้สอนจริยธรรม และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม พัฒนาจริยธรรม ได้นำวิธีการแสดงผลภาพสมมุติมาพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที และเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมด้านอื่น ๆ ของเด็กต่อไป

#### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการทดลองใช้การแสดงผลภาพสมมุติในการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไพรมย์สงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2526 จำนวน 30 คน ซึ่งเลือกมาโดยวิธีสุ่มนักเรียนมาสองห้อง จากจำนวนเก้าห้องเรียน เพื่อทำแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวทีแล้วจับคู่ผู้ที่ได้คะแนนใกล้เคียงกัน เพื่อทำการสุ่มให้เข้ากลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน (รายละเอียดในการสุ่มอยู่ในบทที่ 3)

### 3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

#### 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีสอน 2 วิธีคือ

##### 3.1.1 วิธีสอนโดยใช้การสังเกตแบบทบทวน

##### 3.1.2 วิธีสอนแบบปรกฏ

#### 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที

### 4. ระยะเวลาในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างใช้เวลาทดลอง 30 คาบ คาบละ 20 นาที ใช้เวลาในการทดลอง  
หาสัปดาห์

### คำนิยามศัพท์เฉพาะ

จริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ และการตอบแทน  
บุญคุณหรือความดีของบุคคล สถาบัน สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย ซึ่งวัดพัฒนาการ  
ของจริยธรรมได้โดยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที

เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการ  
ให้เหตุผลเพื่อตัดสินปัญหาจริยธรรมจากคำถามในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านความกตัญญูต่อเวที  
โดยยึดหลักการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก 6 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 ยึดหลักหลบหลีกการลงโทษ

ขั้นที่ 2 ยึดหลักการแสวงหารางวัล

ขั้นที่ 3 ยึดหลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ

ขั้นที่ 4 ยึดหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม

ขั้นที่ 5 ยึดหลักการทำตามค่านิยมสัญญาและเคารพตนเอง

ขั้นที่ 6 ยึดหลักการทำตามอุดมคติสากล

การแสดงบทบาทสมมุติ หมายถึง กิจกรรมการแสดงของ เด็กที่มีการกำหนดสถานการณ์สมมุติขึ้นมา และกำหนดบทบาทเฉพาะตัวให้แก่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มให้แสดงบทบาทนั้นตามข้อที่กำหนดไว้ เป็นการแสดงที่ไม่มีการขอมองหน้าแสดงบทบาทไปตามลักษณะนิสัยของตัวละครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้

# เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

## ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

### ความหมายของจริยธรรม

โกสวัสสภิกขุ (โกสวัสสภิกขุ 2522 : 18) กล่าวว่า จริยธรรม คือประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่งามเหมาะสม

กองแก้ว เจริญอักษร (กองแก้ว เจริญอักษร 2522 : 36) กล่าวว่า ผู้มี จริยธรรมคือ มีความประพฤติงามอย่างแท้จริง

ทองเทียน พันธุมาวิน (ทองเทียน พันธุมาวิน 2522 : 13) ให้ความหมาย ว่าจริยธรรมเป็นความสำนึกที่บุคคลมีในเรื่องความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ความยุติธรรม และไม่ยุติธรรม ลักษณะพฤติกรรมของคนเราที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประการใด ประการหนึ่งในสองประเภทคือ ลักษณะที่สังคมต้องการให้ผู้อยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น ๆ เป็นการ กระทำที่สังคมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าเป็นการกระทำ ที่ถูกต้องเหมาะสม อีกประเภทหนึ่งเป็นลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้ผู้อยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมไม่พอใจ พยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ส่วนมากจะรู้สึกรว่าเป็น การกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร

พินิจ รัตนกุล (พินิจ รัตนกุล 2522 : 116) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมในทัศนะของนักปรัชญาว่า จริยธรรมเป็นคำที่เราานิยมใช้ในเรื่อง การตัดสินคุณค่าของพฤติกรรม ว่าเป็นการกระทำสมควร ถูกต้อง ดี หรือตรงข้าม การกระทำที่ไม่ดี คือ การกระทำที่ไม่สมควร ไม่ดี การที่เราต้องกำหนดคุณค่าของการกระทำว่าดีหรือไม่ดี สมควรหรือไม่สมควรก็เพราะเรา ต้องการแบ่งแยกการกระทำออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อจะได้ส่งเสริมด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้คนทำ แคล้งที่ดีหรือสมควร และให้ละเว้นการกระทำตรงข้าม

สาโรช บัวศรี (สาโรช บัวศรี 2522 : 18) ให้ความหมายว่า จริยธรรมคือ แนวทางในการประพฤติเพื่อยุติกันได้อย่างรมเย็นในสังคม

แสง จันทรงาม (แสง จันทรงาม 2522 : 218) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม โดยแยกคำว่าจริยธรรมออกเป็นสองคำคือ จริย แปลว่า ความประพฤติ และธรรม หมายถึง คุณค่าของจิตใจของแต่ละคน จริยธรรมจึงหมายถึงคุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คำว่า ธรรม ในที่นี้ตรงกับคำว่าคุณธรรม ซึ่งหมายถึงจิตฝ่ายดีที่ควบคุมให้คนมีความประพฤติที่ดี ความประพฤติในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมของแต่ละคนที่แสดงออกมาทางความคิด คำพูด และการกระทำทางกาย ธรรมในที่นี้กับคำว่าศีลธรรมมีความหมายเหมือนกันคือ หมายถึงคุณภาพจิตฝ่ายดี ส่วนศีล หมายถึง การกเว้นจากการกระทำ และคำพูดที่มีโทษ เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การล่วงละเมิดสิทธิในกาม เป็นต้น

มานัญญ์ ถันชานิชย์ (มานัญญ์ ถันชานิชย์ 2523 : 41) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ชอบที่พึงปรารถนาของผู้อื่นที่โคพบเห็น ความประพฤติในที่นี้หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนที่แสดงออกมาเป็นประจำ เป็นอุปนิสัยสืบเนื่องมาจากความคตินึก เชื่อถือ หรือนิสัยที่โคสะสมไว้ มิใช่เป็นการกระทำที่แสดงออกมาโดยเสแสร้ง หั้กาย วาจา และใจ จริยธรรมจึงมีความหมายว่าความดีที่พึงประพฤติ ปฏิบัติ ต่อตนเองและผู้อื่น โคแก่ มีความสำนึกในเรื่องชาติ เกียรติวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต สุภาพอ่อนโยน ละอายและเกรงกลัวต่อบาป หรือความชั่ว มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ประหยัดในการใช้จ่าย มีความสามัคคี กตัญญูกตเวที รู้จักขอร้องและให้อภัย ตลอดจนการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ ต่อตนเอง ครอบครัว เพื่อน ชุมชน ้วยความชอบธรรม

เท่าที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับการรู้ว่า อะไรผิด อะไรถูก อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และประกอบด้วยสิ่งที่เป็ความนิยมของบุคคลที่แนะแนวทางให้เขาตัดสินใจ การประพฤติและปฏิบัติอย่างไ้จึงจะบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า

### ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

กวางเกื่อน พันธมนวีน (กวางเกื่อน พันธมนวีน 2524 : 2) กล่าวว่า  
ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน  
เช่น ความรู้ ทักษะ การให้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของคนที่ถือว่าการกระทำ  
ชนิดใดคือ การกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว การรณรงค์ ลักษณะและพฤติกรรม  
ประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้  
เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล  
ด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม และศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด  
โดยในช่วงอายุ 2 - 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรม  
เชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของ  
บุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ใดก็ตามที่มีทัศนคติ  
ต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างขวางกว่า  
ความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ  
เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำ  
กว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นในเวลาหนึ่ง  
ยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือก  
ที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นเหตุผลใจหรือ  
แรงจูงใจที่บุคคลมีเบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้  
ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการ  
ทางจริยธรรมคือ เพียเจต์ และโคลเบอร์ก ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็น

เครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วยคือ พัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลด้วย

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมนิยม ชมชอบ หรือคว้นการแสดงที่ผ่านกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมจึงเป็น การกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน มีหลายประเภทเช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนั้นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่ง คือ พฤติกรรมในสถานที่เข้ายวนใจหรือในสภาพที่ยั่วยู่ให้บุคคลกระทำความผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยั่วยู่ เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับ ความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมคว้นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ พฤติกรรมเชิง จริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลว ของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่น ๆ ของ จริยธรรมจึง เป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคล เท่านั้น

#### ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพีย เจท์

เพีย เจท์ เป็นผู้ริเริ่มศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการ ทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้ กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล นั้น ๆ และไคแบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็นสามขั้นคือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในวัยนี้ ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด แต่มีความอยาก ความต้องการทางกาย

ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนอง โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2. ขั้นยืคคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 2 - 8 ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เขาต้องทำตาม

3. ขั้นยืคหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสติปัญญาและจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงอำนาจภายนอกจะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็ก เกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคลในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่สาม แต่ก็มีเด็กบางคนที่พัฒนาช้ากว่านี้ หรือบางครั้งพัฒนาการหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องจากการมีบทบาทอย่างมีปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนที่โต (ทองเคื่อน พันธมนวีน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์ 2520 : 40 - 41)

#### ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวของเพียเจต์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่จะพัฒนาไปอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี (ทองเคื่อน พันธมนวีน 2524 : 28 อ้างอิงมาจาก Kohlberg. 1969 : 391) และเขาเชื่อว่าการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวกันนั้น (Kohlberg. 1976 : 32)

โคลเบอร์ก ได้แบ่งระดับของจริยธรรมออกเป็นสามระดับ ซึ่งทั้งสามระดับนั้นจัดเป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมได้หกขั้น ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 เหตุผลเชิงจริยธรรมหกชั้น ซึ่งแบ่งเป็นสามระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการ  
ทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

| ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม                                                                                                                                                                                      | ระดับของจริยธรรม                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><u>ชั้นที่ 1</u> หลักการหลบหลีกการลงโทษ<br/>(Obedience and Punishment Orientation) 2 - 7 ปี</p> <p><u>ชั้นที่ 2</u> หลักการแสวงหารางวัล<br/>(Naively Egoistic Orientation) 7 - 10 ปี</p>                       | <p>1. <u>ระดับก่อนกฎเกณฑ์</u> (Preconventional Level)<br/>2 - 10 ปี ในขั้นนี้เด็กจะเลือกกระทำในสิ่งที่เห็นประโยชน์แก่ตนเอง การกระทำในขั้นแรกจะมุ่งหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย จะยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน ชั้นที่สองคือ การแสวงหารางวัล เด็กจะเลือกทำในสิ่งที่ตนเองพอใจ ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน โดยไม่ให้เสียเปรียบกันด้วย</p>                                                                                                   |
| <p><u>ชั้นที่ 3</u> หลักการทำตามผู้อื่นที่เห็นชอบ<br/>(Good-boy Orientation) 10 - 13 ปี</p> <p><u>ชั้นที่ 4</u> หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม<br/>(Authority and Social Order Maintaining Orientation) 13-16 ปี</p> | <p>2. <u>ระดับตามกฎเกณฑ์</u> (Conventional Level)<br/>10 - 16 ปี เป็นระดับที่เด็กทำตามสังคม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา โดยจะควบคุมความประพฤติจากการติชมของสังคม แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ ในขั้นที่สาม บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน ส่วนในขั้นที่สี่บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคม จึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง</p> |

## ตาราง 1 (ต่อ)

| ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม                                                                                                                                                               | ระดับของจริยธรรม                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><u>ขั้นที่ 5</u> หลักการทำตามคำมั่นสัญญา<br/>(Contractual Legalistic Orientation) 16 ปีขึ้นไป</p> <p><u>ขั้นที่ 6</u> หลักการยึดอุดมคติสากล<br/>(Conscience Orientation) วัยผู้ใหญ่</p> | <p>3. <u>ระดับเหนือกฎเกณฑ์</u> (Post Conventional Level)</p> <p>16 ปีขึ้นไป เด็กจะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุด คือมีการกระทำที่แยกตนออกจากกฎเกณฑ์ และความคาดหวังของผู้อื่น ในการตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ จะต้องนำมาวิเคราะห์หาคำตอบเองก่อนแล้วจึงตัดสินใจโดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์สูงสุดของสังคม ขั้นที่ห้า คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตัวให้ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้</p> <p>ขั้นที่หกแสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและการมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดหมายในนั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่</p> |

(วงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 30)

โคลเบอร์ก เชื่อว่าพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นจะเป็นไปตามขั้นจากขั้นที่ 1 ผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาขั้นนี้ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าอยู่แล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้นตามลำดับ

ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก มีความเห็นว่าการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่เด็กได้มีโอกาสติดต่อกับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กมีความฉลาดได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์ก เชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นมิใช่การรับความรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่นและบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะที่เด็กอยู่กับกลุ่มก็มักพัฒนาไปตามขั้นตอนที่ตนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม (ดวงเกื้อน พันธมนาวิน 2524 : 31)

#### วิธีส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม

การส่งเสริมพัฒนาจริยธรรมนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น การอบรมทางศาสนา การให้แสดงบทบาทสมมุติ การใช้กลุ่มเพื่อให้เกิดการคล้อยตาม และการเลียนแบบจากตัวแบบ (ดวงเกื้อน พันธมนาวิน 2524 : 63 - 67)

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น วิธีการฝึกฝนเด็กซึ่งใช้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้น เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเล็กตามทฤษฎีของเพียเจต์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ขั้นที่สูงขึ้นกว่าที่ตนเองมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลอันใหม่เด็กจะนำมาคิดเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งจากการเปรียบเทียบเด็กจะเกิดการรู้ขัดแย้งกัน หรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลนี้จะ เป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กมีการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้

2. การอบรมทางศาสนา ประเพณีของผู้นับถือศาสนาพุทธได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะเพศชายมีโอกาสเข้ารับการอบรมทางพุทธศาสนา โดยการบวชเป็นสามเณรและภิกษุ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันตามสะดวกแต่ที่ปฏิบัติกันมากคือ ใช้เวลาประมาณสามเดือนในระยะเข้าพรรษา คือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนตุลาคมของทุกปี การไปบวชเรียนนี้ในวัฒนธรรมไทยถือว่าเป็นการเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ ผู้สามารถรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ครอบครัวและประเทศชาติ ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วสังคมถือว่าเป็นผู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางจิตลักษณะและพฤติกรรมไปในทางที่ดีความเห็นแก่ตัวเอง และเพิ่มความเห็นแก่พวกพ้อง เห็นแก่ส่วนรวม เห็นแก่มนุษยชาติ นอกจากนั้นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนแล้ว ยังควรเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ในระบอบธรรม มากกว่าผู้ที่ไม่มีโอกาสใกล้ชิดกับศาสนาอีกด้วย

3. การให้แสดงบทบาทสมมุติ โดยให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวละครในเรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องมือให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของตัวเองในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของตนเอง ควางเคื่อน พันธุนาวิน (ควางเคื่อน พันธุนาวิน 2524:66 อ้างอิงมาจาก Turiel. 1966) ได้วัดระดับจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้น แล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องซึ่งมีปัญหาละไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนสองคนนี้จะแนะนำเด็กไปคนละทาง โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นเดียวกัน เด็กบางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนเพียงหนึ่งขั้น บางคนได้รับเหตุผลที่สูงกว่าระดับจริยธรรมของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับเหตุผลต่ำกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น เด็กบางคนมิได้รับประสบการณ์ที่กลาวนี้เลย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์เด็กทุกคนจะถูกวัดระดับจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าเด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นนั้นมีพัฒนาทางจริยธรรมมากที่สุด

4. การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระกับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อน ๆ

ไปไค้โดยง่าย (วงเดือน พันธุมนาวิน (วงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 67 อ้างอิงมาจาก LeFurgy and Waloshin, 1969) ให้เด็กชายและหญิงได้รับฟังเหตุผลของเพื่อน ๆ ผู้แสดงเหตุผลสูงหรือต่ำกว่าระดับจริยธรรมของวัยรุ่นนั้นหนึ่งชั้น ผลปรากฏว่ากลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลรุนแรงมาก สามารถทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทน วัดพบได้หลังจากการฝึก 100 วัน แต่การเปลี่ยนจริยธรรมเป็นขั้นที่สูงขึ้นกว่าเดิมมีผลคงทนมากกว่าการเปลี่ยนจริยธรรมเป็นขั้นที่ต่ำกว่าเดิม

5. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็นจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบเพื่อให้เกิดการเลียนแบบเป็นวิธีที่นักศึกษาค้นคว้ามาพอสมควร เพราะเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้จากสังคมมากที่สุด และเป็นวิธีการที่เด็กอาจหาความโดยไม่รู้สึกตัวว่ากำลังถูกชักจูง

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรม

ไค้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางจริยธรรม และผลการศึกษาดังต่อไปนี้

สุภาพรรณ พวงจันทร์เพชร (สุภาพรรณ พวงจันทร์เพชร 2519 : ๑) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนศีลธรรม หน่วยคุณธรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน ผลการทดลองวิธีทั้งสองไม่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน แต่นักเรียนที่เรียนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติในค่านิยมและสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นดีกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบธรรมคา และความแตกต่างยังคงอยู่เมื่อหนึ่ง เดือนผ่านไป

\* วงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์นิก (วงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์นิก 2520 : 211) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม เรื่องแรกคือ "จริยธรรมของเยาวชนไทย" เป็นการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางจริยธรรม

ของเยาวชนไทยมีลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต หลังจากอายุ 10 ปีแล้ว และในการทดลองในห้องปฏิบัติการนั้น พบว่าลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ เช่น การตรวจวัดพื้นที่และตัวแบบแสดงการกระทำที่มีอิทธิพลต่อการยับยั้งพฤติกรรมโง่ของวัยรุ่นมาก วัยรุ่นที่มีจริยธรรมสูง ถ้าอยู่ในสถานะชดเชยรางวัล หรือตัวแบบที่กระทำคามดี จะเชื่อสัจกว่าวัยรุ่นที่มีจริยธรรมต่ำ และพบว่าผู้มีจริยธรรมต่ำจะไม่คอยรับอิทธิพลจากตัวแบบ นอกจากนี้ยังพบว่าทัศนคติเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ แต่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต และลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ถ้าเป็นไปในทางเดียวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมคือ สูงกว่ากันต่ำด้วยกันแล้วจะทำให้วัยรุ่นมีสภาพเชื่อสัจมากกว่าลักษณะที่ตรงกันข้าม

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ 2521 : 153 - 154) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับร่างครั้งที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสิทธิ์ พรหมเสนา (ประสิทธิ์ พรหมเสนา 2523 : 83) ได้ศึกษาผลการนำวิธีสอนสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 56 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยสร้างแผนการสอนตามวิธีสมัยพุทธกาล สี่วิธีคือ วิธีแบบอุปมา-อุปมัย แบบสาธิต-จรรยา และแบบไตรสิกขา ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนสมัยพุทธกาลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยวิธีสอนปกติ ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในความคิดเห็นของครูไม่แตกต่างกัน

\* พรณี ลิ้มปัทนา (พรณี ลิ้มปัทนา 2523 : 54) ได้ศึกษาการใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า หลังจากสอนด้วยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรม ยังคงเดิมเท่ากับหลังสอนใหม่ ๆ

วิริยะ บุญยะนิवासน์ (วิริยะ บุญยะนิवासน์ 2523 : 49) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 60 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ยังคงเดิม และกลุ่มที่สอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดา

สมใจ สุริยะกุล (สมใจ สุริยะกุล 2523 : 62 - 66) ได้สร้างบทเรียนสื่อประสมเพื่อใช้สอนวิชาจริยศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนไทยพุทธ และไทยมุสลิม ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในด้านการมีวินัยแห่งตน นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีวินัยแห่งตนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524 : 122) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา" กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวน 191 คน อายุ 9 - 14 ปี จากโรงเรียนสามแห่งในจังหวัดราชบุรี อันเป็นตัวแทนของโรงเรียนในชนบท โรงเรียนชุมชนของชนบท และโรงเรียนในเมือง เขตละ 1 แห่ง นักเรียนได้รับการจัดเข้ากลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม 4 กลุ่ม เพื่อใช้วิธีการฝึกต่างกันดังนี้ กลุ่มที่ 1 ได้รับการฝึกสวมบทบาทรวมกับการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มที่ 2 ได้รับการฝึกสวมบทบาทอย่างเดียว กลุ่มที่ 3 ได้รับ

การฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดี่ยว กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุมในการฝึกเหตุผล  
เชิงจริยธรรมได้ใช้วิธีเรียนโดยตนเองจากบทเรียนสำเร็จรูปประกอบด้วยวิธีการรวมกิจกรรมกลุ่ม  
ในห้องเรียน ส่วนการฝึกสวมบทบาทใช้วิธีการรวมกิจกรรมกลุ่มอย่างเดี่ยว ทุกกลุ่มใช้เวลา  
ในการฝึก 15 ครั้ง ครั้งละ 60 ถึง 100 นาที ฝึกทุกวัน วันละครั้ง ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้ที่  
ได้รับการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรมและฝึกสวมบทบาทมีลักษณะที่ฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด  
โดยกลุ่มที่ได้รับการฝึกสองด้านให้ผลเท่าเทียมกับกลุ่มฝึกด้านเดียว เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของบุคคล  
ประกอบกับการฝึกพบว่า ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากมีคะแนนการสวมบทบาท  
หลังฝึกสูงกว่าผู้ได้รับการอบรมแบบรักสนับสนุนน้อย ส่วนผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล  
มาก ผู้มีการคิดแบบเอกนัยสูง และผู้มีการสวมบทบาทสูงเป็นผู้มีคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
สูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีลักษณะตรงข้าม นอกจากนี้ยังพบว่าความสามารถในการ  
สวมบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล นอกจากนี้ยังมีตัวแปร  
ที่ใช้ทำนายคะแนนความสามารถในการสวมบทบาทและคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการฝึก  
ได้คือ ตัวแปรสำคัญที่ใช้ทำนายคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ ระดับความสามารถในการสวม  
บทบาทการฝึก ถิ่นที่อยู่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก การคิดแบบเอกนัย การทำงานของมารดา  
และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล โกลด มีคุณ ได้สรุปว่าการที่พบว่า ความสามารถในการ  
การสวมบทบาทและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนต่างจังหวัดสามารถพัฒนาได้จาก  
การฝึกอบรมระยะสั้น และผู้ที่มีลักษณะบางประการแตกต่างกัน จะได้รับประโยชน์จากการฝึก  
แตกต่างกัน ทำให้การวิจัยนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งค่านจริยศึกษาและอาจนำวิธีการและเนื้อหาไปใช้  
ในวงกว้างได้เป็นอย่างดี

\* ทศพร มณีศรีขำ (ทศพร มณีศรีขำ 2524 : 52) ได้ทำการวิจัยโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม  
ในการพัฒนาจริยธรรมด้านความสามัคคี กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6  
จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 48 คน ผลการศึกษาพบว่าคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
ด้านความสามัคคีของนักเรียนหลังการ เรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มกับก่อนการ เรียนแตกต่างกันอย่าง  
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคี  
ของนักเรียนหลังการ เรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการ เรียน

สกล เที่ยงแท้ (สกล เที่ยงแท้ 2525 : 103) ได้ศึกษาผลการใช้วิธี  
อภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคม  
ในโรงเรียนที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในจังหวัดราชบุรี จำนวน 256 คน  
ผลการศึกษาพบว่า การฝึกฝนใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีอภิปรายกลุ่มนั้นสามารถทำให้ผู้เข้า  
รับการฝึกมีพัฒนาการในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นได้สูง  
ทั้งที่ก่อนฝึกนั้นผู้ถูกศึกษาทั้งสองกลุ่มเริ่มโดยมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังได้พบว่าผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแบบประชาธิปไตยสูงและค่าคะแนน  
จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ต่างกัน แต่หลังการทดลองแล้วพบว่าผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแบบ  
ประชาธิปไตยสูงได้ประโยชน์จากการฝึกมากกว่าผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแบบประชาธิปไตยต่ำ  
ผลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ได้พบผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และปานกลาง จะมี  
ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงตั้งแต่ก่อนฝึก ครั้นในช่วงหลังฝึกปรากฏว่า  
กลุ่มทั้งกลางมีพัฒนาการในจิตลักษณะมากกว่ากลุ่มที่เรียนอ่อนกว่า ส่วนในด้านบุคลิกภาพนั้น  
ก่อนฝึกและหลังฝึกมีลักษณะเก็บตัว แสงตัว จะใช้เหตุผลไม่แตกต่างกัน และพบว่าผู้ที่มี  
ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงนั้น ได้พบผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง  
และเป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมเกินสูง

สมเดช สีสั่ง (สมเดช สีสั่ง 2525 : 59 - 61) ได้ศึกษาโดยการทดลอง  
สอนยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดชัยนาท กลุ่ม  
ตัวอย่างจำนวน 60 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกลุ่ม  
ทดลองหลังการสอนโดยใช้หนังสือนิทานประกอบ สูงกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งสอนตามแผนการสอน  
ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนัย ทัศนศักดิ์ชัย (สุนัย ทัศนศักดิ์ชัย 2525 : 34 - 35) ได้ทดลองใช้หุ่นเชิดมือ  
เป็น "แม่แบบ" เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของ เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดเพชรบุรี  
จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มควบคุมไค้หน้าคะแนนครั้งแรกและครั้งหลัง  
มาวิเคราะห์เช่นกัน ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อน  
การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง  
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบ ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่า  
กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวท

#### 1. ความหมายของความกตัญญูทเวท

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 58) ให้ความหมายความกตัญญูทเวทไว้ในคู่มือครูจริยศึกษาว่า

กตัญญู แปลว่า ผู้รู้อุปการะที่คนอื่นกระทำแก่ตน หมายถึงคนที่รู้จักคุณคน  
คือได้รับอุปการะช่วยเหลือจากท่านผู้ใด ก็ซาบซึ้งในพระคุณของท่านผู้นั้น และจงจำพระคุณ  
ของท่านผู้นั้น

กตเวท แปลว่า ผู้ประกาศบุญคุณที่ท่านมีแก่ตน ให้ปรากฏแก่คนอื่น  
ประกาศคุณ หมายถึง การสนองทดแทนคุณและความยกย่อง นับถือ  
ต่อผู้มีพระคุณ

คนกตัญญูทเวท คือคนรู้คุณและสนองคุณเป็นคนมีจิตใจสูง ตักน้ำไม่ไหล  
ตกไฟไม่ไหม้ ได้รับยกย่องว่าเป็นคนดี ความกตัญญูทเวทเป็นเหตุให้เกิดความรักใคร่  
เอ็นดู มีความไว้วางใจและความสรรเสริญ นำมาซึ่งความสุขความเจริญ ฉะนั้น  
พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังบาลีพุทธภาษิตที่ว่า "ความกตัญญู  
กตเวท เป็นเครื่องหมายแห่งคนดี"

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย  
2520 : 9) ให้ความหมายไว้ว่า ความกตัญญูคือความรู้สำนึก ในการอุปการะคุณ หรือ  
บุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวท คือการแสดงออก และการตอบแทนบุญคุณ ความหมายโดยย่อ  
ได้แก่ "ความรู้บุญคุณและตอบแทนต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ"

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 99) ให้ความหมายไว้ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไว้ว่า

ความกตัญญู คือความรู้สึกในบุญคุณ หรือประโยชน์ หรือความดีของผู้อื่นที่มีต่อตน  
กตเวทีก็คือ การกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ตอบแทน โดยหวังจะให้ผู้นั้นมีความปลื้มใจ การตอบแทนไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำหรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้

ลักขณีย์ พรศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์ ขวัญลี้ (ลักขณีย์ พรศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์ ขวัญลี้ 2524 : 5) กล่าวว่า ความกตัญญูกตเวทีก் หมายถึง การรู้จักบุญคุณ และตอบแทนผู้มีพระคุณในเมื่อมีโอกาสหรือกำลังพอที่จะทำได้

ชม ภูมิภาค (ชม ภูมิภาค 2525 : 102 - 103) ได้ให้ความหมายว่า กตัญญู แปลว่า รู้คุณคน หมายความว่าใครทำอะไรให้ก็ไม่ลืม ระลึกถึงบุญคุณได้อยู่เสมอ คำว่า กตเวทีก் แปลว่า แทนคุณคน หมายความว่า ตอบแทนบุญคุณของท่านหรือสนองคุณท่าน รวมความว่า กตัญญูกตเวทีก் หมายความว่า บุญการะคุณที่ท่านทำแล้วและตอบแทน ท่านว่าคนใดต้องมีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมาย ถ้าไม่มีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมาย ก็ยังรู้ไม่ได้ว่าเป็นคนดี

เท่าที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ความกตัญญูกตเวทีก் หมายถึง ความรู้บุญคุณและตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอันทดแทนบุญคุณ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวทีก் หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ และการตอบแทนบุญคุณหรือความดีของบุคคล สถาบัน สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย

## 2. ผู้มีบุญคุณและสิ่งที่มีบุญคุณ ได้แก่

2.1 บุพการี คือ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้เป็นประมุขของประเทศ พระผู้เป็นเจ้า (โดยเฉพาะในศาสนาที่มีพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้าง)

2.2 สถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ

### 3. ทุกคนต้องมีกตัญญู เพราะ

3.1 บุคคล สถาบัน และสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นมีคุณประโยชน์แก่เรา คือ มีอุปการะคุณโดยธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร ฯลฯ มีอุปการะคุณโดยหน้าที่ เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ ฯลฯ

3.2 ความกตัญญูคือ เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม

3.3 ความกตัญญูคือ เป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง

3.4 ความกตัญญูคือ เป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์

3.5 ความกตัญญูคือ เป็นคุณธรรมที่นำมาซึ่งความเจริญแก่ตน ครอบครัว

สังคม ประเทศชาติ และมนุษยชาติ

### 4. วิธีแสดงกตเวทิตาทางกาย วาจา ใจ ควรตอบแทนตามควรแก่ฐานะ หน้าที่

ดังนี้

4.1 ฐานะของบุตรธิดาต่อบิดามารดา ✓ ๒

4.2 ฐานะของศิษย์ต่อครูอาจารย์ ✕ ๓

4.3 ฐานะของมนุษยชาติต่อพระผู้เป็นเจ้า ✕

4.4 ฐานะของสมาชิกครอบครัวต่อพี่น้องและญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ✓

4.5 ฐานะของนักเรียนต่อโรงเรียน ✕

4.6 ฐานะของพลเมืองต่อประเทศชาติ ✓

4.7 ฐานะของศาสนิกชนต่อศาสนา ✓

4.8 ฐานะของพลนิกรต่อพระมหากษัตริย์ ✓

4.9 ฐานะของผู้ใช้สอย และได้รับประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ

สาธารณสมบัติ (สภาพสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย 2520 : 9 - 12)

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 99 - 100) ได้กล่าวถึงผู้มีบุญคุณ สิ่งที่มีบุญคุณ และวิธีตอบแทนไว้ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้

บิดา-มารดา เป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรา เลี้ยงดูเรารักษาความรักความเมตตาไม่มีใครเสมอเหมือน เราต้องตอบแทนคุณด้วยการเคารพเชื่อฟัง ประพฤติตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนเมื่อท่านแก่ชรา ต้องเลี้ยงท่านเป็นการตอบแทน

ครู-อาจารย์ เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ เพื่อให้เราเติบโตเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถที่จะไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า ฉะนั้นเราต้องตอบแทนพระคุณท่านโดยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอน แสดงความเคารพอ่อนน้อม รับผิดชอบต่อโอกาสไม่ลบหลู่บุญคุณของท่าน

บ้านและครอบครัว ให้ความสุขกายสบายใจ ฉะนั้นเราต้องคอยระวังรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำลายให้ชำรุดทรุดโทรม หรือก่อความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัว ต้องให้ความรักความรวมมือกับสมาชิกทุกคน

โรงเรียน เป็นสถานที่ให้การศึกษา แก่นักเรียนทุกคน ถ้าไม่มีโรงเรียนเราก็ไม่มีสถานที่ศึกษาหาความรู้ จึงนับว่าเราได้รับประโยชน์จากโรงเรียนมาก ซึ่งเราอาจตอบแทนได้โดยการบำรุงรักษา ทำความสะอาด ไม่ทำให้ห้องเรียนอาคารเรียน ตลอดจนถึงบริเวณโรงเรียนสกปรกเลอะเทอะ ต้องคอยดูแลให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันอันยิ่งใหญ่ที่มีคุณค่าต่อเราทุกคน เราอยู่ได้อย่างมีความสุขก็เพราะเรามีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นหลัก เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ฉะนั้นเราต้องตอบแทนบุญคุณโดย

1. ปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่มีจริยธรรม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

2. ทัศนคติคำสอนทางศาสนาช่วยความเลื่อมใส ไม่ลบหลู่และละเลยต่อการเป็นศาสนิกชนที่ดี

3. ภาวะความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมราชวงศ์ช่วยการเทิดทูนพระเกียรติ ถวายการรักษา และพร้อมใจกันปฏิบัติตามพระราชประสงค์อันมุ่งความเจริญและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร แม่น้ำ ภูเขา ถนน สัตว์เลี้ยง เป็นสิ่งที่มีคุณค่าประโยชน์ต่อเราเป็นอย่างมาก เพราะให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่เรา ไม้ผลผลิตทางเกษตร ทางอุตสาหกรรม รวมทั้งอาหารแก่เรา ฉะนั้นเราต้องตอบแทนบุญไม่ว่าหลายสิ่งเหล่านี้ การตัดต้นไม้ ทำลายป่า ทำให้แม่น้ำลำธารตื้นเขิน และสกปรกเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เราต้องช่วยกันต่อต้านการกระทำดังกล่าวด้วย

นภา กัลยาณสูตร (นภา กัลยาณสูตร 2521 : 169) ได้กล่าวไว้ว่า คนกตัญญูคือ

1. ผู้ที่รู้จักบุญคุณคน
2. เป็นที่น่านับถือยกย่องของคนทั่วไป
3. เป็นคนที่จะได้รับความสุขความเจริญ
4. เป็นคนที่น่าคบค้าสมาคม
5. คนที่มีแต่ความสุข

นอกจากนี้ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ปรับปรุงและเสนอโครงสร้างของความกตัญญูแก่เวทีไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 150 - 151)

#### ประเภทและพฤติกรรมของความกตัญญูแก่เวที

1. ความกตัญญูแก่เวทีต่อบุคคล ได้แก่ แกนนำ คณาจารย์ และผู้คนที่ทำประโยชน์ให้

### พฤติกรรม

- 1.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่อง เชิดชู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น
- 1.2 ชักนำคนอื่นให้มียุติในการทำความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ
- 1.3 ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลัษณคมใน หรือมีสิ่งใดแอบแฝง

อยู่เบื้องหลัง

- 1.4 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก
- 1.5 เคารพรักใคร่ ไว้วางใจและเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม
- 1.6 ไม่ทำตนให้เป็นทีเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลและผู้มีพระคุณ
- 1.7 ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ และไม่โกรธาต่อผู้มีพระคุณ

### 2. ความกตัญญูแก่เวทียศสัสด์

#### พฤติกรรม

- 2.1 ไม่ประพฤติเหินห่างคอสักทมิญญคุณ
- 2.2 ใช้ความกรุณาปราณี ไม่ใช่เกินกำลัง
- 2.3 ไม่ปล่อยให้ออกอวยากอีกโรย
- 2.4 บำรุงเลี้ยงดูปรนเปรอให้เป็นสุขให้ได้กินได้นอน พักผ่อนตามวาระ
- 2.5 ให้ความดูแลรักษาไม่ทอดทิ้ง เมื่อเจ็บป่วย
- 2.6 ไม่ฉกฉวยสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือทำด้วยเมื่อสัสด์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้

### 3. ความกตัญญูแก่เวทียศสถานและสิ่งแวดลอม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน

ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ

#### พฤติกรรม

- 3.1 จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 3.2 เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศไทย
- 3.3 ทำนุบำรุงศาสนา

3.4 หนึ่งประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและ  
ประเทศชาติรุ่งเรือง

3.5 รักษาและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

3.6 เพิ่มเติมและบำรุงทรัพยากรธรรมชาติ ให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น

3.7 รักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และ  
ประเทศชาติ

3.8 แสดงความเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความกตัญญูทวดที่เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ทำให้  
สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข โดยเฉพาะชนบทยุคใหม่ประเทศที่พึ่งพิงหลายของไทย  
ล้วนแต่มีความกตัญญูทวดที่เป็นพื้นฐานสำคัญ และก็ยังเป็นไปเพื่อรักษาและส่งเสริมคุณธรรมอัน  
ให้คนมีอยู่ต่อไปอีกด้วย จากการศึกษาค่านิยมไทยของ สุนทร โกมิน (สุนทร โกมิน และ  
สนิท สมักรการ 2522 : 334) พบว่าค่านิยมที่คนไทยให้ความสำคัญที่สุดคือ ความกตัญญู  
ทวดที่ รวมทั้งความเกรงใจต่อผู้มีบุญคุณ ทวดใหญ่อีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากค่านิยมของคน  
ในสังคมตะวันตก นอกจากนั้น ล้ายอง วิมุกตะลพ (ล้ายอง วิมุกตะลพ 2521 : 13)  
ยังได้กล่าวไว้ว่า แม้แต่ในวรรณคดีไทยก็ยังมีเนื้อความสอนให้พระคุณของบุพการีและยกย่องผู้มี  
ความกตัญญูทวดที่อยู่เสมอ คนไทยที่อ่านวรรณคดีที่มีเนื้อความดังกล่าวจึงมีความตั้งใจซาบซึ้งใน  
คุณธรรมอันนี้ และนิยมปฏิบัติตามกันมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ

การปลูกฝังความกตัญญูทวดนั้นจะต้อง เริ่มต้นจากบ้านคือบิดามารดาจะต้อง เป็นครูคนแรก  
ในการอบรมสั่งสอนคุณธรรมอันแก่ลูกหลาน ต้องทำตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็นโดยการแสดง  
ความเคารพนับถือเลี้ยงดูอุปการะเลี้ยงดู ให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีอยู่เสมอ หรือการแสดงด้วยคำพูด  
ที่ไพเราะ เช่นการกล่าวคำขอบคุณ หรือการแสดงความระมัดระวังที่พาไปไหนหรือความดีให้  
สิ่งเหล่านั้นจะเป็นบันไดขั้นต้นของการปลูกฝังความกตัญญูทวด และเมื่อเด็กไปโรงเรียน

ทางโรงเรียนก็สามารถที่จะแทรกคุณธรรมข้อนี้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อเป็น  
การส่งเสริมอีกทางหนึ่ง (กรมการศาสนา 2521 : 16)

ชม ภูมิภาค (ชม ภูมิภาค 2525 : 111) ได้กล่าวไว้ว่าวิธีการสอนจริยธรรม  
ด้านความกตัญญูตกเวทีนั้นควรสอนด้วยการยกตัวอย่างชีวิตจริง ให้นักเรียนได้คิด และอภิปรายกัน  
ให้เข้าใจ มีข้อเท็จจริงไปเรื่อย ๆ หากหาตัวอย่างชีวิตจริงยังไม่มีตัวอย่างเพียงพออาจใช้นิทาน  
หรือชาดกต่าง ๆ มาให้นักเรียนได้ศึกษาพิจารณา ช่วยกันอภิปรายและวิเคราะห์ให้เข้าใจเพื่อ  
ให้นักเรียนเกิดความคิด ชี้ให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมนี้ ทั้งต่อตนเองและสังคม

จากข้อมูลดังกล่าวมา ผู้วิจัยคาดว่า การแสดงบทบาทสมมติ จะเป็นวิธีการหนึ่งซึ่ง  
สามารถนำมาใช้พัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีได้ เพราะการแสดงบทบาทสมมุติดัง  
จะมีการให้นักเรียนได้แสดงบทบาทไปตามเรื่องที่ผู้วิจัยสร้างไว้ และมีการอภิปรายเพื่อให้  
เกิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงเลือกการแสดงบทบาทสมมุติมาใช้ในการทดลอง เพื่อพัฒนาจริยธรรม  
ด้านความกตัญญูตกเวที ถ้าได้ผลจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวที  
และด้านอื่น ๆ แก่นักเรียนต่อไป

#### งานวิจัยเกี่ยวกับความกตัญญูตกเวที

ลักขวิทย์ พรศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์ ชั่ววัลดี (ลักขวิทย์ พรศรีสมุทร  
และวิลาศลักษณ์ ชั่ววัลดี 2524 : 143) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจของไทยห้าด้าน คือ  
ความซื่อสัตย์ การสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญูตกเวที  
และการยกยอปอปูน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2522 ของ  
โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 979 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่มีฐานะ  
ความเป็นอยู่ต่ำ ได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูตกเวทีมากกว่า นักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่  
สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่ปานกลาง ได้รับการ  
ถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูตกเวที ไม่แตกต่างจากนักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่สูงและต่ำ

วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ (วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ 2525 : 70 - 71) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองสอนความกตัญญูกตเวทีแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ 90 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความกตัญญูที่สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติมีความรู้ความเข้าใจเรื่องความกตัญญูกตเวทีที่สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความกตัญญูกตเวที แตกต่างจากกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความกตัญญูกตเวทีดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติมีทัศนคติต่อการแสดงความกตัญญูกตเวทีดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความกตัญญูกตเวทีดีกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มเด็กที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

#### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสมมุติ

การแสดงบทบาทสมมุติเป็นเทคนิคใช้กันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ ได้มีผู้นำการแสดงบทบาทสมมุติไปใช้ในกิจกรรมหลายประเภท นอกเหนือจากการฝึกอบรม เช่น การรักษาทางจิต การศึกษา การแพร่ข่าวสาร และการทดสอบ เป็นต้น (เกชา แก้วชาญศิลป์ 2515 : 1)

### ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติเป็นเทคนิคที่นำมาใช้ในการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

แชฟเทิล และแชฟเทิล (Shaftel and Shaftel. 1967 : 83 - 84)

ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า หมายถึงวิธีการเรียนรู้สภาพชีวิตในสังคมโดยองค์แท้ การแสดงบทบาทสมมติเป็นแนวทางที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข การแสดงบทบาทสมมติจะแฝงไว้ซึ่งมวลประสบการณ์ และกลวิธีแก้ปัญหาหลายด้าน หลายทาง เช่น การอภิปรายปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา และให้คำจำกัดความโดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ คือ การแสดงบทบาท ปฏิกริยาตอบสนองของผู้ที่มีบทบาทที่แสดง การเลือกบทบาทที่เหมาะสม และการสรุปนำไปใช้

ลี (Lee. 1974 : 316) ได้ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า หมายถึง การเรียนรู้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์สมมุติขึ้น การแสดงบทบาทสมมุติต่างจากการแสดงละครคือ ผู้แสดงบทบาทสมมุติจะต้องคิดคำพูดและแสดงท่าทางโดยไม่มีการเตรียมบทพูดไว้ล่วงหน้า การแสดงบทบาทสมมุติจะกระทำซ้ำใหม่ได้ จนกว่าจะเป็นที่พอใจและยอมรับ

เขาวพา เกษะคุปต์ (เขาวพา เกษะคุปต์ 2517 : 67) มีความเห็นว่า การแสดงบทบาทสมมุติเป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้จากกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการแสดงความคิดเห็นและการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ทิตินา แชนมณี (ทิตินา แชนมณี 2519 : 41) กล่าวว่าบทบาทสมมุติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมุติ และบทบาทสมมุติขึ้นมาให้ให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งหมดทางความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ การแสดงบทบาทสมมุตินี้ว่าเป็นวิธีการฝึกการแก้ปัญหา

และการตัดสินใจวิธีหนึ่ง เพราะในสถานการณ์และบทบาทที่สมมุติขึ้นมาให้คล้ายคลึงกับสิ่งที่  
เป็นจริงนั้นมักจะมีปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ผ่างมาด้วย การที่ให้ผู้เรียนได้เลือกที่จะ  
แสดงบทบาทต่าง ๆ โดยไม่ต้องฝึกหรือเตรียมตัวมาก่อนนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงไปตาม  
ธรรมชาติ โดยที่ไม่รู้ว่าผู้แสดงคนอื่นจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรนั้นนับว่าเป็นการช่วยฝึก  
ให้ผู้แสดงได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวกิจกรรมและหาทางแก้ปัญหาตัดสินใจอย่างธรรมชาติ

พนัส หันนาคินทร์ (พนัส หันนาคินทร์ 2520 : 167) ได้กล่าวถึง  
การแสดงบทบาทสมมุติไว้ว่า การแสดงบทบาทสมมุติจะช่วยให้เปลี่ยนเจตคติของผู้แสดงบทบาท  
ได้ดี โดยเฉพาะสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ที่เรามักจะซ่อนความรู้สึกอัน  
แท้จริงไว้ หรือจากการแสดงบทบาทแล้ว ครูอาจจะเปิดการอภิปรายโดยการถาม เช่น  
"ในตอนนี้นักเรียนแสดงนั้น มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง" "ในชีวิตจริงหากพบเหตุการณ์เช่นนั้น  
นักเรียนจะทำอย่างไร" "จากการแสดงนี้เราได้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องอะไรบ้าง"

ประหยศ จิระวรพงศ์ (ประหยศ จิระวรพงศ์ 2522 : 97) ได้กล่าวถึง  
การแสดงบทบาทสมมุติว่า เป็นการแสดงที่ไม่มีการเตรียมก่อน แสดงไปตามลักษณะนิสัยของ  
ตัวละครที่ถูกกำหนดโดยผู้แสดงต้องพยายามหาวิธีแก้ปัญหาให้ได้ การแสดงบทบาทจะให้ผล  
ต่อผู้เรียนในหลายโอกาสเช่น เป็นการเตรียมพร้อมที่จะแก้ปัญหาบางอย่างในอนาคต การ  
ถ่ายทอดข้อเท็จจริง การวิเคราะห์สถานการณ์บางอย่าง ความเห็นผู้อื่น ควรให้ผู้เรียน  
แสดงบทบาทโดยอิสระเว้นไว้แต่กรณีที่ไม่ไหวแล้วจึงไม่ปล่อยให้แสดงต่อไป

ประกอบ ระกิติ (ประกอบ ระกิติ 2523 : 145) กล่าวถึงการแสดง  
บทบาทสมมุติว่า เป็นการแสดงแบบหนึ่งโดยการสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้น แล้วให้บุคคล  
ตั้งแต่สองคนขึ้นไปแสดงบทบาทตามสถานการณ์ ซึ่งโดยปกติมักไม่ใช่บทบาทของตนชั่วระยะเวลา  
สั้น ๆ ต่อหน้าผู้ชม เพื่อพิสูจน์สิ่งที่สมมุติขึ้นว่าผู้แสดงจะประพฤติดต่อกันอื่น ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ  
อย่างไร ผู้ชมมีส่วนร่วมในการนึกคิด เพื่อนำเอาความเกี่ยวข้องของการแสดงไปประยุกต์  
ต่อสถานการณ์หรือประยุกต์ในการแก้ปัญหา

एका संक्षरम् (एका संक्षरम् 2524 : 49) กล่าวไว้ว่า  
การแสดงผลพหุพจน์เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกได้หลายทาง  
ทั้งทางการพูดและการแสดงท่าทาง นักเรียนได้แสดงผลพหุพจน์ เช่น เป็นคุณพ่อ  
คุณแม่ ครู อาจารย์ เพื่อน หรือบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

ฐุตรี สนิทประชากร (ฐุตรี สนิทประชากร 2525 : 14) กล่าวว่า  
พหุพจน์เป็นวิธีการอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน  
โดยที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติและพหุพจน์ขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความคิดเห็นว่า  
ควรจะเป็นและถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย  
เพื่อการเรียนรู้ การแสดงผลพหุพจน์เป็นการฝึกให้ผู้แสดงได้เปรียบเทียบกับสถานการณ์จริงใน  
สภาพของการสมมติขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองและเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตน  
อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การแสดงผลพหุพจน์เป็นกิจกรรม  
การสอนอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กออกมาแสดงท่าทาง เป็นบุคคลต่าง ๆ ตามสถานการณ์สมมติขึ้น  
เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน เป็นการให้ผู้เรียนได้แสดงออก  
ตามความคิดเห็นว่าเป็นตามธรรมชาติและถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้และพฤติกรรม  
ของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้

### จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้การแสดงผลพหุพจน์

ทิตนา แชนมณี (ทิตนา แชนมณี 2519 : 42) กล่าวว่าพหุพจน์  
นับว่าเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยในการสอนได้มาก ครูสามารถนำพหุพจน์  
ไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ หลายด้าน ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้  
จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. ช่วยลดความรู้สึกถึงเกรียขของผู้เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน
5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี
6. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนและหาหลักยึดเหนี่ยว

ในการดำรงชีวิตของตน

7. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม
9. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ
10. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม ในหลาย ๆ

บทบาท

11. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน "รู้สึก คิด กระทำ"

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ 2522 : 10 - 13) กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมุติว่าเป็นการฝึกนักเรียนในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ช่วยให้นักเรียนได้รู้ถึงความขัดแย้ง ความเป็นจริงของโลกจากสถานการณ์สมมุติที่ครูจัดขึ้น ช่วยให้การสอนของครูมีชีวิตชีวา ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นที่จะอภิปรายปัญหา ช่วยฝึกนักเรียนให้แสดงออก ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย เช่น พัฒนาการทางกาย ทางสังคม ทางภาษา และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่วน ผกา สัตยธรรม (ผกา สัตยธรรม 2524 : 52) กล่าวว่า การแสดงบทบาทจะทำให้การเรียนรู้สนุกสนานและมีชีวิตชีวามากขึ้น ทั้งยังได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงคุณลักษณะเด่น ๆ ในด้านต่าง ๆ ออกมาเช่น การพูดเก่ง การแสดงบทบาทเหมาะสม ไหวพริบในการแสดง นอกจากนี้ ชูศรี สนิทประชากร (ชูศรี สนิทประชากร 2525 : 14 - 15) ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงบทบาทสมมุติจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องชัดเจนขึ้นเพราะเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเรื่องที่สมมุติจากเรื่องจริง ๆ ซึ่งจะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะนำไปปฏิบัติในสภาพจริงด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก

มีการอภิปรายและวิเคราะห์เรื่องราว เนื้อหานั้น ๆ เป็นประโยชน์ในการฝึกให้เด็กรู้จัก  
การแก้ปัญหา ตัดสินใจ และสามารถนำการแก้ปัญหาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้การแสดงผลงานตามสมมุติที่กล่าวมานี้  
พอสรุปได้ว่า การแสดงผลงานตามสมมุติเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศของการเรียน  
ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่น นักเรียนมีโอกาส  
ทดลอง และเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตน สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ และทำให้  
ครูรู้จักนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

### การนำการแสดงผลงานตามสมมุติมาใช้

การนำการแสดงผลงานตามสมมุติมาใช้ในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีสองวิธีคือ

1. การใช้บทบาทสมมุติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หมายถึง ผู้สอนได้เตรียมบท  
ไว้ล่วงหน้า ผู้แสดงอาจแสดงตามบทบาทบ้าง คิดบทบาทขึ้นแสดงเองบ้าง แต่ต้องตรงกับ  
เนื้อเรื่องที่กำหนด

2. การใช้บทบาทสมมุติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง ผู้แสดงไม่ต้อง  
ฝึกซ้อมมาก่อน เมื่อเรียนถึงเรื่องใด ตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตาม  
ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง (สุจิตรา บัวคำภา 2525 : 20)

### ขั้นตอนในการใช้การแสดงผลงานตามสมมุติ

ทิตินา แชมมณี (ทิตินา แชมมณี 2519 : 44 - 47) กล่าวถึง กระบวนการ  
ในการใช้การแสดงผลงานตามสมมุติไว้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้บทบาทสมมุติแบบเตรียมบทไว้พร้อม  
หรือแบบไม่มีบทเตรียมไว้มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็นสองตอน คือ

ก. การแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูจะต้องวิเคราะห์  
แยกแยะสถานการณ์ออกมาให้ได้ว่าอะไรคือปัญหาหรือจุดที่ต้องการ ให้ผู้เรียนเห็นและเรียน  
เพื่อความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน

ข. การกำหนดสถานการณ์สมมุติและบทบาทสมมุติ เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมุติที่ง่ายและชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมุติให้ผู้เรียนแสดง บทบาทสมมุติที่เขียนขึ้นนี้ ครูจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบกับปัญหาและข้อขัดแย้ง เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนคือ

ก. การอุ้มนิ้วชี้ หมายถึง การนำผู้เรียนให้ไปสู่เรื่องที่จะศึกษา หรือผู้ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องที่จะเรียน ครูอาจจะเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมุติให้ผู้เรียนฟัง

ข. การเลือกตัวผู้แสดง อาจเป็นไปได้ในสองลักษณะคือ อาจจะเลือกตัวผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียง และลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะของบทบาทที่มอบหมายให้ก็ได้ ในกรณีแรกการแสดงจะช่วยให้กลุ่มเข้าใจปัญหาได้ดีเพราะการแสดง เป็นไปโดยไม่เคอะเขิน ในกรณีหลัง การแสดงจะช่วยให้ผู้แสดงและผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของผู้ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป ดังนั้นการเลือกตัวผู้แสดงจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ

ค. การจัดฉากแสดง เป็นการ จัดฉากแบบสมมุติขึ้นมา เพื่อให้การแสดงนั้นดูใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากอาจจะเป็นไปได้ในลักษณะแบบง่าย ๆ โดยการเลื่อนโต๊ะเพียงตัวเดียว ไปจนถึงการจัดฉากแบบหรูหรา

ง. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ครูควรช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ การเตรียมผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์เป็นสิ่งจำเป็น ไม่เช่นนั้นการอภิปรายและวิเคราะห์หลังการแสดงนั้นจะไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร

จ. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง การที่ผู้เรียนจะแสดงบทบาทสมมุติให้เป็นไปอย่างธรรมชาติได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้แสดง ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจ การแสดงจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ ดังนั้นครูจำเป็นต้องช่วยขจัดความคั่นตัน ประหม่าและความวิตกกังวลของผู้แสดงออกไปด้วยวิธีต่าง ๆ

ฉ. การแสดง เมื่อผู้แสดงและผู้ชมพร้อมแล้ว ผู้แสดงก็เริ่มแสดงได้ การแสดงไม่ควรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการชักกลวงคัน นอกจากกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

ช. การตัดบท เมื่อผู้แสดงได้แสดงไปเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ครูควรตัดบท หรือหยุดการแสดง ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเยิ่นเย้อไป จะทำให้เสียเวลา และผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทจะทำได้ในกรณีต่อไปนี้

1. เมื่อการแสดงนั้นโคจรวนลูปเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้
2. กลุ่มพอจะเข้าใจว่าเรื่องราวจะเป็นอย่างไร ถ้ามีการแสดงต่อไป
3. ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้เพราะเกิดความเข้าใจในบางประการ
4. การแสดงจบเรื่อง

### ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

การวิเคราะห์การแสดงมักจะเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดงกับผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปใดนั้นมักจะขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการเรียน บางครั้งอาจจะมีการให้ผู้แสดงได้เปิดเผยความรู้สึก และเสนอความเห็นก่อน แล้วจึงให้ผู้สังเกตการณ์เสนอความคิดเห็น การอภิปรายนี้จะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และเน้นที่เหตุผลของการแสดงออก และพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยปกติการอภิปรายจะไม่มุ่งถึงว่าใครแสดงก็ไม่ค่อยอะไร นอกจากวัตถุประสงค์ของการแสดงคือการฝึกทักษะการแสดง การเรียนรู้ทั้งหลายจะอยู่ตรงขั้นนี้สำคัญ ครูจะต้องช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้คิดและหาคำตอบ โดยอาจใช้วิธีการตั้งคำถามช่วย

### ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้วกลุ่มอาจจะเสนอแนะแนวความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ หรือถ้าหากการแสดงครั้งแรกยังไม่เป็นที่พอใจ

ครูอาจจะให้มีการแสดงซ้ำ หรือเพิ่มเติมก็ได้ เพื่อคุณอีกครั้งหนึ่ง หากการแสดงใหม่ไม่จำเป็น ครูจะสามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนอภิปรายทั่ว ๆ ไป ซึ่งโดยมากจะเป็นการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องให้กันและกันฟัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันจะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวความคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุปหรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

จากขั้นตอนในการใช้การแสดงบทบาทสมมติจึงกล่าว พอสรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมุตินั้น ครูจะต้องกำหนดขอบเขตของปัญหา สถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ ครูอธิบายให้ผู้แสดงเข้าใจถึงบทบาทที่ตนจะต้องแสดงว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม ส่วนผู้สังเกตการณ์นั้นครูจะต้องช่วยให้รู้จักสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ไปทั่ว เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในตอนที่อภิปรายและวิเคราะห์หลังการแสดง

#### หลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน

1. การแสดงบทบาทสมมุติควรใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไม่ควรใช้เพื่อการบันเทิง เพียงอย่างเดียว
2. ในการแสดงบทบาทสมมุติไม่ควรกำหนดเวลาแน่นอนตายตัวลงไป
3. เรื่องที่นำมาใช้ ไม่ควรเป็นเรื่องที่ยากเกินไป เป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปรายเมื่อแสดงจบแล้ว
4. การแสดงบทบาทสมมุติจะได้ผลเต็มที่เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่เป็นเพียงการค้นการเรียนรู้เพียงครั้งหรือสองครั้ง เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

5. การใช้การแสดงผลภาพสมมุติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและฝึกทักษะในการปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ (วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ 2522 : 27 - 29)

#### งานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงผลภาพสมมุติ

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ 2522 : 66 - 67) ได้ศึกษาการแสดงผลภาพสมมุติในการสอนกลุ่มบูรณาการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการรักษาความสะอาดและความสวยงามของธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการแสดงผลภาพสมมุติกับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมดาไม่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการแสดงผลภาพสมมุติมีความสนใจและกระตือรือร้นต่อการเรียนมาก กล่าวแสดงออกมากขึ้น สนุกสนานในการเรียน และมีพฤติกรรมที่ดีในการช่วยกันรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณสนามหน้าห้องเรียน

สุนีย์ ชุมจิต (สุนีย์ ชุมจิต 2523 : 72 - 76) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้การแสดงผลภาพสมมุติ จำนวน 132 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงผลภาพสมมุติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงผลภาพสมมุติมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการไม่ใช้การแสดงผลภาพสมมุติ ส่วนทัศนคติค่านิยมสัมพันธ์นั้น ปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยการแสดงผลภาพสมมุติมีทัศนคติค่านิยมสัมพันธ์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้การแสดงผลภาพสมมุติ

รัตนา นฤภัทร (รัตนา นฤภัทร 2524 : 79) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการสอนทักษะการทวนซ้ำด้วยวิธีบรรยาย การให้ตัวแบบและบทบาทสมมุติ แก่นักศึกษาจิตวิทยาการปรึกษา ผลการศึกษาพบว่าวิธีสอนแบบบทบาทสมมุติให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนทักษะการทวนซ้ำ

ที่สูงกว่าวิธีสอนแบบให้ตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และสูงกว่าวิธีสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 วิธีสอนแบบให้ตัวแบบให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนทักษะการทวนซ้ำไม่แตกต่างจากวิธีสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การสอนสองครั้งให้ผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าการสอนครั้งเดียวอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สุจิตรา บัวคำภา (สุจิตรา บัวคำภา 2525 : 51 - 53) ได้ศึกษาการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 74 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมุติและไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 กล่าวคือนักเรียนโรงเรียนวัดน้ำใสที่เรียนด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีทัศนคติเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนโรงเรียนวัดใหม่ที่เรียนด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีทัศนคติเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าการสอนด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมุติทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดีกว่าการสอนด้วยการไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ

#### งานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมุติในต่างประเทศ มีดังนี้

แฮนดีเลย์ (Handley. 1975 : 3383 - 3384- A ) ได้ศึกษาการสอนสังคมศึกษา โดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติกับนักเรียนสามระดับคือ 4 5 และ 6 จำนวน 57 คน ใช้เวลาสี่สัปดาห์ โดยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดงบทบาทสมมุติเอง พวกที่ไม่ได้ร่วมแสดงจะเป็นผู้สังเกตและรวมอภิปรายในตอนท้าย ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติผลการเรียนดีขึ้นกว่าเดิม นักเรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียนดีกว่าเดิม นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความมั่นคงในความคิดเห็นมากขึ้น

เลเซอร์ (Leyser. 1976 : 7342- A) ได้ศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติกับนักเรียนที่มีสังคมมิติต่ำ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 3 ถึง 5 จำนวน 65 คน

ในโรงเรียนประถมศึกษาสองแห่ง ผลการศึกษาพบว่าการใช้การแสดงบทบาทสมมุติในการเรียนสามารถช่วยเด็กที่มีสังคมวิตกต่ำ มีปัญหาเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ช่วยให้เด็กปรับตัวเข้ากับเพื่อนฝูงได้ดีขึ้น ครูเข้าใจเด็กดีขึ้น และมีผลดีมากสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม

ชูทท์ (Shoudt. 1976 : 2754-A) ได้ศึกษาการใช้บทบาทสมมุติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาล จำนวน 75 คน โดยวิธีสอบก่อนการเรียน และสอบหลังการเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกและไม่ได้รับการฝึกมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีนิสัยเอื้อเฟื้อมากขึ้น

โคโนเลย์ (Conoley. 1977 : 4977-A) ได้ศึกษามูลของการใช้การแสดงบทบาทสมมุติในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาชั้น 3 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ใช้เวลาทดลองสองสัปดาห์ วันละ 30 นาที ทุกวัน มีการทดสอบก่อนการเรียนและภายหลังการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า การใช้การแสดงบทบาทสมมุติเข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม ทำให้นักเรียนมีสังคมวิตกขึ้น และเปลี่ยนแปลงจากการยึดตนเอง เป็นศูนย์กลาง ไปสู่บุคคลอื่นมากขึ้น

กลอร์ และเบรย์ (Glore and Bray. 1978 : 156) ได้ศึกษาผลของการใช้นิทานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเด็ก โดยใช้หุ่นจำลองและการแสดงบทบาทสมมุติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย ระดับ 3 จำนวน 62 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาสองแห่ง มีนิทานทั้งหมดสี่เรื่อง เลือกมาใช้หนึ่งเรื่อง โดยให้นักเรียนแสดงอุปนิสัยทางใจให้เหมือนกับตัวละครในนิทานนั้น เมื่อเรียนจบแล้ววัดทัศนคติทันที พบว่าเด็กชายเหล่านั้นมีทัศนคติที่ดีต่อสัตว์ และหลังจากนั้นอีกหกสัปดาห์ ก็ทำการวัดอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าการวัดทัศนคติของเด็กชายทั้งสองโรงเรียนมีความมั่นคง เด็กชายที่เคยล่าสัตว์ก็เลิกล่าสัตว์โดยแน่นอน ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติที่มั่นคงของเด็กได้

วากเนอร์ (Wagner. 1978 : 56) ได้ศึกษาผลการใช้การแสดง  
บทบาทสมมติเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชน กับนักเรียนอายุ 8 ถึง 9 ปี โดย  
ให้แสดงบทบาทของชาวอินเดียนแดงที่แสดงความรู้สึกในการถูกรุกรานที่อยู่ เป็นการ เน้นคุณค่า  
ของการติดต่อสื่อสาร แสดงท่าทางโดยไม่ใช้คำพูด ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีความเข้าใจ  
และประทับใจในเรื่องที่แสดงมาก เกิดความรู้สึกสงสารและเห็นใจชาวอินเดียนแดง

งานวิจัยเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติในชั้นเรียน มีดังนี้

ทราวิสส์ และปีเตอร์ (Traviss and Peter. 1974 : 3581- A)  
ได้ศึกษาการปลูกฝังความยุติธรรมกับนักเรียนระดับ 5 โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบ  
การเรียน มีการอภิปรายสถานการณ์ทางศีลธรรมและมีการปฏิสัมพันธ์กัน ผลการศึกษาพบว่า  
การพัฒนาทางศีลธรรมเกี่ยวกับความยุติธรรมของนักเรียนดีขึ้นกว่าเดิม

แมนเดลบาวม์ (Mandelbaum. 1976 : 859- A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ  
การฝึกเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางศีลธรรมตามหลักของเพียเจต์ และโคลเบอร์ก โดยใช้  
การแสดงบทบาทสมมติกับการไม่ฝึกโดยทดลองกับนักเรียน 84 คน ทดสอบโดยการสัมภาษณ์  
ผลปรากฏว่าการฝึกโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลดีกว่าการไม่ฝึก และในปีเดียวกันนี้  
เมอร์ฟี (Murphy. 1976 : 1194- A) ได้ศึกษาการใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้าง  
ภาพพจน์ทางสังคมและการใช้เหตุผลที่ชอบธรรมของนักเรียนระดับ 2 จำนวน 28 คน ระดับ 4  
จำนวน 56 คน รวมเป็นนักเรียนผิวขาวทั้งหมด 84 คน ผลการศึกษาพบว่าการใช้ภาพพจน์  
ทางสังคมโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กมีเหตุผลที่ชอบธรรมตามระดับอายุ

ลอนนอตตี (Lonnotti. 1977 : 142) ได้ศึกษาผลการใช้การแสดง  
บทบาทสมมติที่เน้นการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทดลองกับนักเรียนอายุ 6 ปี และ 9 ปี  
ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ฝึกโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติมีพฤติกรรมในการไม่เห็นแก่  
ประโยชน์ส่วนตนเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

เกลเลอร์ (Geller. 1978 : 219 - 235) ได้ศึกษาการใช้สถานการณ์จำลองมาแสดงบทบาทสมมติเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟัง ทดลองกับนักเรียนจำนวน 91 คน โดยใช้วิดีโอเทปเข้าช่วยในการแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลองนั้นมีความเชื่อฟังเพิ่มมากขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติจะมีส่วนช่วยในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้น และทำให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการตั้งสมมติฐาน ดังนี้

### สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการแสดงบทบาทสมมติ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ.

### วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง
2. การสร้างและการหาคุณภาพของ เครื่องมือ
3. การดำเนินการทดลอง
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

#### กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2526 ของโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

#### การแบ่งกลุ่มตัวอย่าง

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ มีจำนวนเก้าห้องเรียน โดยแต่ละห้องจะจัดนักเรียนคละกัน คือมีทั้งนักเรียนที่เรียนเก่งและอ่อน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากขึ้นมาสองห้อง จำนวน 76 คน แล้วใช้แบบทดสอบวัดระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความถูกต้องของวิธีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทดสอบนักเรียนที่คัดเลือกมา นำผลการทดสอบนั้นมาตรวจให้คะแนน คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนใกล้เคียงกันไว้จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนมาแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม โดยวิธีการจับคู่ (Matching) ให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนกลุ่มละ 15 คน

2. สุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับสลาก ให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม

## การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการทดลอง ดังนี้

1. แผนการสอนจริยธรรมด้านความกตัญญูทดเวที่ โดยการใช้การแสดงผลภาพ  
สมมุติ ซึ่งดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แผนการสอนกลุ่ม  
สร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คู่มือครูสอนวิชาจริยศึกษา หนังสือเอกสาร  
เกี่ยวกับหลักการและวิธีการจัดจริยศึกษา

1.2 เลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการทดลองสอนครั้งนี้ ได้แก่  
ความกตัญญูทดเวที่ ใช้เวลาในการสอน 30 คาบ คาบละ 20 นาที

1.3 สร้างแผนการสอนด้วยการใช้การแสดงผลภาพสมมุติ ซึ่งในแผนการสอน  
จะประกอบไปด้วยเนื้อหาที่ส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความกตัญญูทดเวที่ จำนวน 10 แผน

1.4 นำแผนการสอนไปให้ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษาจำนวนสามท่าน ตรวจสอบและ  
แก้ไข แล้วนำมาปรับปรุง

1.5 นำแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจริยศึกษา ตรวจสอบและแก้ไข  
อีกครั้งหนึ่ง

1.6 นำแผนการสอนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของ  
โรงเรียนวัดคอนเมือง เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อความเหมาะสมของ  
เนื้อหา ภาษาที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียน หลังจากนั้นนำแผนการสอนมาปรับปรุง  
แก้ไข ก่อนที่จะนำไปทดลองสอนจริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความกตัญญูทดเวที่เป็นแบบทดสอบ  
ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของ ลักคาวลีย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี  
(ลักคาวลีย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี 2524 : ภาคผนวก) โดยมีจุดมุ่งหมาย  
เพื่อวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดเวที่ก่อนและหลังการใช้การแสดงผลภาพสมมุติ

ลักษณะแบบทดสอบเป็นชนิดเลือกตอบมีสี่ตัวเลือก การระดมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก ชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 4 จำนวน 20 ข้อ ดังตัวอย่าง

(๐) ในวันที่ข้าพเจ้านักไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ บังเอิญพ่อบุญมาไม่สบายมาก ไม่มีใครช่วยทำงานและดูแลพ่อ พ่ออนุญาตให้ข้าพเจ้าไปเที่ยว แต่ข้าพเจ้าไม่ไปเพราะ

- \_\_\_\_\_ ก. ถ้าอยูบ้านจะมีคนมาให้รับประทานมาก
- \_\_\_\_\_ ข. แม่ขอร้องให้ข้าพเจ้าไม่ไปเที่ยว ถ้าไปจะถูกลงโทษ
- \_\_\_\_\_ ค. เพื่อน ๆ ส่วนใหญ่ก็จะอยู่ดูแลพ่อของเขา เมื่อพ่อของเขาป่วย
- \_\_\_\_\_ ง. ลูกที่คิดจะคอยดูแลเอาใจใส่พ่อแม่ขณะที่ท่านเจ็บป่วย

2.1 เกณฑ์การให้คะแนน แบบทดสอบแต่ละข้อมีสี่ตัวเลือก ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้ตรงกับชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม จากชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 4 ในการตอบนักเรียนเลือกได้เพียงข้อความเดียวในสี่ข้อความ ด้วยการขีดเครื่องหมาย / หน้าข้อความนั้น ถ้าตรงกับชั้นที่ 4 ให้คะแนน 4 คะแนน ชั้นที่ 3 ให้คะแนน 3 คะแนน ชั้นที่ 2 ให้คะแนน 2 คะแนน ชั้นที่ 1 ให้คะแนน 1 คะแนน ดังนั้นคำถามแต่ละข้อ ผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1 – 4 คะแนน

2.2 การหาคุณภาพของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน

2.2.1 หากความเที่ยงตรงของแบบทดสอบโดยวิธี Face Validity เพื่อให้ได้แบบทดสอบที่มีความถูกต้องตามเนื้อหาและโครงสร้างของจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน

2.2.2 หากความจำแนกรายข้อ โดยนำแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนจำนวน 30 ข้อ ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดดอนเมือง เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน ตรวจให้คะแนนตามวิธีการและเกณฑ์การให้คะแนน แล้วนำแบบทดสอบมาเรียงลำดับคะแนนจากคะแนนมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด แล้วนำมาเพียง 25 เปอร์เซนต์ ของคะแนนสูงสุดและคะแนนต่ำสุด

มาวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้  $t - test$  (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ

2524 : 96) วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อแสงไว้ในภาคผนวก

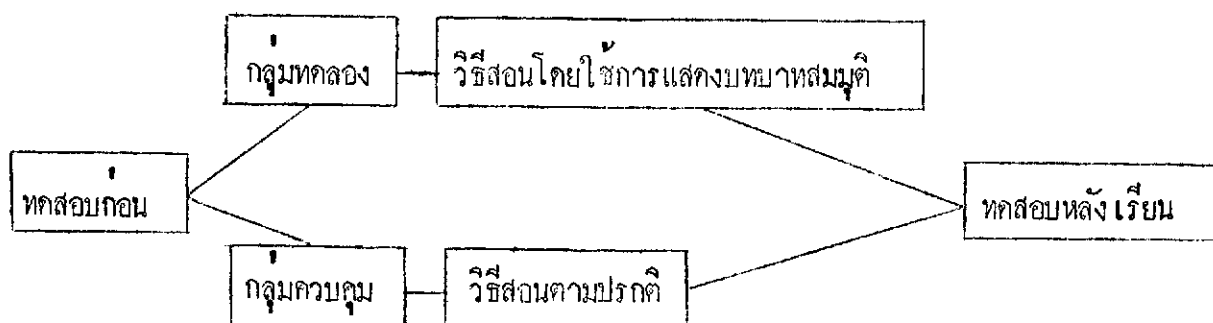
### 2.2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำนวณความถูกต้องทุกข้อ โดยใช้ค่าจากการตอบแบบทดสอบของนักเรียน จำนวน 100 คน

ไปคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแสงไว้ในภาคผนวก

### การดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยทำเป็น  
ขั้นตอนดังนี้



วิธีการทดลองมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มละ 15 คน ตามวิธีการที่กำหนด
2. ผู้วิจัยวางผังการจับสลากให้กลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลอง และอีกกลุ่มหนึ่ง เป็น

กลุ่มควบคุม

3. ทำการสอนกลุ่มทดลองโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติเป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง (2 วัน) ครั้งละ 60 นาที จำนวน 10 แผน ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนรู้

จากการสอนตามปกติ คือใช้บรรยาย อธิบาย ชักถาม อภิปราย โดยใช้เนื้อหาวิชา  
เช่นเดียวกับที่ใช้สอนกลุ่มทดลอง

4. หลังจากสอนครบตามกำหนดแล้วนำแบบทดสอบวัดระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
ไปวัดทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองอีกครั้ง

5. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบทั้งสองกลุ่มมาวิเคราะห์หาวิธีการทางสถิติเพื่อ  
พัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่ผู้ของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและ  
กลุ่มควบคุม

### สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (Ferguson, 1971 : 45)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ  $\bar{X}$  แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$  แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$N$  แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. หาค่าความแปรปรวนของคะแนน (Variance) โดยใช้สูตร (Ferguson, 1971 : 62)

$$s^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N - 1)}$$

เมื่อ  $s^2$  แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนน  
 $\Sigma X$  แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด  
 $\Sigma X^2$  แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง  
 $N$  แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

3. เปรียบเทียบคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวทีของ  
 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สูตร (จิราภรณ์ บุญส่ง 2522 : 137)

$$Z = \frac{T - \frac{n(n+1)}{4}}{\sqrt{\frac{n(n+1)(2n+1)}{24}}}$$

เมื่อ  $Z$  แทน ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย  
 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม  
 $T$  แทน ผลรวมของอันดับ  
 $n$  แทน จำนวนคู่

4. การวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย ใช้สถิติต่อไปนี้

4.1 หากผู้อ่านจำแนกเป็นรายชื่อของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
 ด้านความกตัญญูต่อเวที โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2524 : 96)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1) s_1^2 + (n_2 - 1) s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

|             |     |                                 |
|-------------|-----|---------------------------------|
| เมื่อ $t$   | แทน | ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ          |
| $\bar{x}_1$ | แทน | คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง          |
| $\bar{x}_2$ | แทน | คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ          |
| $s_1^2$     | แทน | ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มสูง     |
| $s_2^2$     | แทน | ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มต่ำ     |
| $n_1$       | แทน | จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง |
| $n_2$       | แทน | จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ |

4.2 หากค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน  
ความกตัญญูทดแทนที่ โดยใช้สูตร (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ 2524 : 171)

$$L = \frac{n}{n-1} \left[ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

|              |     |                                                                                                |
|--------------|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| เมื่อ $L$    | แทน | ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม<br>ด้านความกตัญญูทดแทนที่ทั้งฉบับ             |
| $n$          | แทน | จำนวนข้อของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม<br>ด้านความกตัญญูทดแทนที่ทั้งฉบับ                  |
| $\sum s_i^2$ | แทน | ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนรายข้อของแบบทดสอบ<br>การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนที่ |
| $s_t^2$      | แทน | ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับของแบบทดสอบ<br>การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนที่       |

## ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติกับการเรียนตามปกติ

### สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

|   |     |                                        |
|---|-----|----------------------------------------|
| n | แทน | จำนวนคู่ของกลุ่มตัวอย่าง               |
| T | แทน | ผลรวมของอันดับที่มีเครื่องหมายน้อยกว่า |
| d | แทน | ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่            |

### การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้โดยการทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมายกำกับของ Wilcoxon (Wilcoxon matched-pairs signed-ranks test) เพื่อพิจารณาความแตกต่างของเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เวทีของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนระหว่างกลุ่มหลังการทดลอง

| คู่<br>คู่ที่ | กลุ่มควบคุม<br>( $Y_1$ ) | กลุ่มทดลอง<br>( $Y_2$ ) | $d = Y_1 - Y_2$ | อันดับที่มี<br>เครื่องหมาย |
|---------------|--------------------------|-------------------------|-----------------|----------------------------|
| 1             | 55                       | 58                      | - 3             | - 4.5                      |
| 2             | 55                       | 67                      | -12             | -13.5                      |
| 3             | 76                       | 69                      | 7               | 7                          |
| 4             | 58                       | 70                      | -12             | -13.5                      |
| 5             | 68                       | 67                      | 1               | 1.5                        |
| 6             | 56                       | 68                      | -12             | -13.5                      |
| 7             | 67                       | 74                      | - 7             | - 7                        |
| 8             | 64                       | 74                      | -10             | -10.5                      |
| 9             | 65                       | 64                      | 1               | 1.5                        |
| 10            | 65                       | 68                      | - 3             | - 4.5                      |
| 11            | 61                       | 73                      | -12             | -13.5                      |
| 12            | 68                       | 70                      | - 2             | - 3                        |
| 13            | 61                       | 68                      | - 7             | - 7                        |
| 14            | 63                       | 73                      | -10             | -10.5                      |
| 15            | 63                       | 71                      | - 8             | - 9                        |

จากตาราง 2 ค่าวิกฤติของ T เมื่อ  $n = 15$ ,  $\alpha = .01$ ,  $T = 20$   
(จิราภรณ์ บุญส่ง 2522 : ภาคผนวก)

$$\text{จำนวนผลรวม } T = 7 + 1.5 + 1.5 = 10$$

จากตาราง 2 จะเห็นว่าภายหลังการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองมี  
เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม 12 คน  
และนักเรียนในกลุ่มควบคุมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีสูงกว่านักเรียน  
ในกลุ่มทดลอง 3 คน เพื่อให้เห็นความแตกต่างของเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความ  
กตัญญูตกเวทีของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างชัดเจนขึ้น จึงใช้  
การตรวจสอบโดยวิธีการทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมายกำกับของ Wilcoxon  
(Wilcoxon matched - pairs signed - ranks test) อีกครั้งหนึ่ง

การทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมายกำกับของ Wilcoxon (Wilcoxon  
matched - pairs signed - ranks test) เพื่อพิจารณาความแตกต่างของ  
เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม  
ภายหลังการทดลอง ดังแสดงในตาราง 2

วิธีการทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมาย โดยพิจารณาค่าความแตกต่างของเหตุผล  
เชิงจริยธรรมของนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่อยู่ในคู่เดียวกัน

ถ้ามหาความแตกต่างของเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีของนักเรียน  
ในกลุ่มทดลองสูงกว่าค่าความแตกต่างของเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวที  
ของนักเรียนในกลุ่มควบคุมให้เป็นเครื่องหมาย - ถ้ามีค่าน้อยกว่าให้เป็นเครื่องหมาย +  
แล้วจัดอันดับของความแตกต่างโดยคงเครื่องหมายไว้อย่างเดิม รวมอันดับที่มีเครื่องหมาย  
ที่เกิดขึ้นน้อยครั้งกว่า ได้ T มีค่า = 10 และเมื่อ  $n = 15$ ,  $\alpha = .01$  ไปเปิด  
ตารางทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมาย ได้ค่า  $T = 20$  (จิราภรณ์ บุญส่ง 2522 :  
ภาคผนวก) แสดงว่าผลการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ  
มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวที สูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมซึ่งเรียน  
โดยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

## บทที่ 5

### บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการทดลองเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เพื่อนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติ ซึ่งพอสรุปลำดับขั้น และผลการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

#### จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษายผลการใช้เทคนิควิธีสอนการแสดงบทบาทสมมุติ ในการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เพื่อนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

#### สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการแสดงบทบาทสมมุติ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เพื่อนที่สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

#### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

##### 1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งเลือกมาโดยวิธีสุ่มนักเรียนมาสองห้อง จากจำนวนเก้าห้องเรียนให้ทำแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เพื่อนแล้วจับคู่ที่ได้คะแนนใกล้เคียงกัน สุ่มให้เข้ากลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน

## 2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

### 2.1 แผนการสอนจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน โดยใช้

การแสดงบทบาทสมมติ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คู่มือครูสอนวิชาจริยศึกษา หนังสือ เอกสารเกี่ยวกับหลักการ และวิธีการจัดจริยศึกษา ซึ่งประกอบด้วยแผนการสอน ทั้งหมด 10 แผนการสอน (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก)

### 2.2 แบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน

ผู้วิจัยสร้างแบบชนิดเลือกตอบสี่ตัวเลือก ซึ่งแต่ละตัวเลือกอยู่ในชั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ชั้นที่ 1 - 4 จำนวน 20 ข้อ หาความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ โดยวิธี Face Validity แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 100 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง 25 เปอร์เซนต์ ของจำนวนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ในระหว่าง 2.3188 - 6.6247 ทั้ง 20 ข้อ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบฉบับนี้ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .6725

## การดำเนินการทดลอง

1. นำแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนไปทำการทดสอบกับนักเรียน จับคู่ที่นักเรียนที่คะแนนใกล้เคียงกันไว้ 15 คู่ สุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลากให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม

2. ขั้นตอนการทดลอง ให้กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติเป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง (2 วัน) ครั้งละ 60 นาที จำนวน 10 แผน ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนรู้จากการสอนตามปกติ

3. นำแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน  
ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากการเรียนครบ 10 แผน  
การสอนแล้ว

4. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์ตามวิธีการของสถิติ ผู้วิจัย  
ได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลต่างของคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญู  
ทดแทนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้ Wilcoxon  
matched - pairs signed - ranks test

### สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการทดลองปรากฏผลออกมาคือ คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม  
ด้านความกตัญญูทดแทนของนักเรียนหลังการเรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมุติกับวิธีเรียน  
ตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากข้อมูลที่ได้แสดงว่า  
พัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธี  
แสดงบทบาทสมมุติสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

### อภิปรายผล

จากการศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทน  
ด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมุติ ซึ่งประกอบด้วยแผนการสอน 10 แผน กับนักเรียน  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร  
โดยเปรียบเทียบกลุ่มทดลองที่เรียนโดยวิธีการแสดงบทบาทสมมุติกับกลุ่มควบคุมที่เรียน  
ตามปกติ ผลจากการศึกษาพบว่า พัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญู  
ทดแทนของนักเรียนที่เรียนด้วยการแสดงบทบาทสมมุติสูงกว่ากลุ่มที่เรียนตามปกติ ซึ่งเป็น

ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะบทบาทสมมุติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่ง  
 ที่ช่วยในการสอนได้มาก ครูสามารถนำบทบาทสมมุติไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้  
 ในด้านต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง  
 ในทางที่ดี ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมของตนและหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต  
 ของตน พัฒนาความสามัคคีในกลุ่ม ส่งเสริมการเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้อง  
 เหมาะสม รู้จักการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (ทิพนา แชนมณี 2519 : 42)  
 นอกจากนี้ ชูศรี สนิทประชากร (ชูศรี สนิทประชากร 2525 : 14 - 15)  
 ได้กล่าวไว้ว่าการแสดงบทบาทสมมุติจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องชัดเจนขึ้นเพราะเรื่อง  
 นั้น ๆ จะเป็นเรื่องที่สมมุติจากเรื่องจริง ๆ ซึ่งจะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้  
 ที่จะนำไปปฏิบัติในสภาพจริง รู้จักการแก้ปัญหา ตัดสินใจ และสามารถนำการแก้ปัญหา  
 ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสนับสนุนว่า หลังจากการเรียนรู้ที่เรียน  
 โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีการพัฒนาการทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญู  
 กตเวทิต์สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตรา บัวคำภา  
 (สุจิตรา บัวคำภา 2525 : 51 - 53) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้  
 และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 74 คน ผลการศึกษา  
 พบว่าการสอนด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมุติทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการสอน  
 ด้วยการไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ แมนเดลบาวม์  
 (Mandelbaum, 1976 : 859 - 8) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการฝึกเพื่อส่งเสริมการพัฒนา  
 ทางศีลธรรมตามหลักของเพียเจต์ และโคลเบอร์ก โดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติกับการไม่ฝึก  
 ผลปรากฏว่าการฝึกโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีผลดีกว่าการไม่ฝึก

ดังนั้นในการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมให้นักเรียนนั้น การสอนด้วยการแสดงบทบาท  
 สมมุติเป็นวิธีสอนวิธีหนึ่งที่น่าจะได้นำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

ในกิจกรรม อันเป็นผลทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่น นักเรียนมีโอกาสดทลอง และเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตน สามารถ คัดสินใจและแก้ปัญหาได้ และทำให้ครูรู้จักนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

### ข้อเสนอแนะ

#### 1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้การแสดงบทบาทสมมุติสามารถพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนได้ จึงควรส่งเสริมให้มีการใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนและด้านอื่น ๆ ในโรงเรียนด้วย

1.2 การนำวิธีสอนแบบการแสดงบทบาทสมมุติมาดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้องตามจุดมุ่งหมาย ไม่ควรใช้ซ้ำกันบ่อย ๆ จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย

#### 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านอื่น ๆ

2.2 ควรทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติกับนักเรียนในวัยอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบการทดลองว่านักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดแทนที่สูงขึ้นหรือไม่

2.3 ควรทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติในการแก้ปัญหาทางความประพฤติบางอย่างของนักเรียน เช่น เด็กที่ชอบเกเรเพื่อน เด็กที่ชอบพูดปด ฯลฯ

2.4 ควรมีการติดตามผลในระยะยาว หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองไปแล้ว เพื่อดูว่าจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาไปแล้วยังคงอยู่กับเขามากน้อยเพียงใด.

บรรณานุกรม

# บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม กองวัฒนธรรม ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย 2521, 172 หน้า
- ก้อ สวัสดิ์พาณิชย์ "จริยธรรมในสังคมไทย" รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน  
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2522, 251 หน้า
- กองแก้ว เจริญอักษร "การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์"  
ครูศาสตร์ 9(2) : 36 - 53 มีนาคม - เมษายน 2522
- โกศล มีคุณ การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะ  
ในการสวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปรินิพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 385 หน้า อัดสำเนา
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520  
กองส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ  
ม.ป.ป., 38 หน้า
- จินดา สิทธิฤทธิ์ "พัฒนาการทางค่านิยมจริยธรรมและการปลูกฝังจริยธรรมในสถานศึกษา"  
มิตรครู 22(23) : 14 - 18 15 ธันวาคม 2523
- จิราภรณ์ บุญส่ง การทดสอบสมมุติฐานในการวิจัยเบื้องต้น สำนักทดสอบทางการศึกษา  
และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 168 หน้า
- ชม ภูมิภาค ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2525, 331 หน้า
- ชูศรี สนิทประชากร วิธีสอนในระดับประถมศึกษาตามแนวหลักสูตรใหม่ วัชรการพิมพ์  
2525, 78 หน้า
- ดวงเคื่อน พันธมนาวิน และคนอื่น ๆ จริยธรรมของเยาวชนไทย การศาสนา 2520,  
207 หน้า
- ดวงเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจุบัน จริยธรรมของเยาวชนไทย  
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 344 หน้า
- \_\_\_\_\_ "แนวทางการวิจัยการประถมศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กไทย" การวิจัยทางการศึกษา  
8 : 12 - 19 มิถุนายน 2521

ทองเคื่อน พันธมนาวิน การพัฒนาริยธรรมตำรวจจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2522, 84 หน้า

\_\_\_\_\_ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา ไทยวัฒนาพานิช 2524, 130 หน้า

เดชา แก้วชาณุศิลป์ การแสดงบทบาทสมมติ เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อันดับที่ 267 ธันวาคม 2515, 32 หน้า

ทศพร มณีศรีขำ การพัฒนาริยธรรมด้านความสามัคคีโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 99 หน้า อัดสำเนา

ทศนา แชนมณี "การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน" ครูศาสตร์ 6(2) :

41 - 48 กรกฎาคม - สิงหาคม 2519

นภา กัลยาณสุต การสร้างชุดการสอนเรื่อง "ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อ และความสามัคคี"

สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สอง วิทยานิพนธ์ ค.ม. แผนกวิชา

ประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521, 254 หน้า อัดสำเนา

ประกอบ ระกิติ กระบวนการกลุ่ม องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ 2523, 149 หน้า

ประคิษฐ์ พรหมเสนา การนำวิธีสอนสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา

วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 173 หน้า อัดสำเนา

ประหยัค จิระวรพงศ์ เทคโนโลยี 301 เทคโนโลยีทางการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พิษณุโลก 2522, 190 หน้า

ผกา สัตยธรรม เทคนิคการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สารคดีจุฬาฯ (ฝ่ายประถม)

คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 198 หน้า

พนัส หันนาคินทร์ "การสอนค่านิยม" โครงการสอนค่านิยม แผนกเอกสารและการพิมพ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2520, 175 หน้า

พรณี ลิ้มปัดนา การใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรมระดับชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2523, 136 หน้า อัดสำเนา

พินิจ รัตนกุล "ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ทศนะของนักปรัชญา" รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2522, 251 หน้า

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยศึกษาของนักเรียนประถมปีที่ 1 ที่เรียนจากหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับร่างครั้งที่ 1 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 151 หน้า  
อค์สำเนา

มาโนชญ์ วัฒนชัย "ปัญหาการถ่ายทอดจริยธรรมกับอนาคตของชาติ" คุรุปริทัศน์ 5(9) : 41 - 48 กันยายน 2523

เยาวพา เตะทะคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ ก.ม. แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 297 หน้า อค์สำเนา

รัตนา นฤภัทร การเปรียบเทียบผลของการสอนทักษะการทวนซ้ำด้วยวิธีบรรยายการให้ตัวแบบและบทบาทสมมุติแก่นักศึกษาจิตวิทยาการศึกษา วิทยานิพนธ์ ก.ม. ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 122 หน้า อค์สำเนา

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ หลักการวิจัยทางการศึกษา ทวีกิจ 2524, 286 หน้า  
ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์ ชิววัณลี กรอบครีวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 155 หน้า

ลำยอง วิมุกตะลพ "ความกตัญญูแก่เวทียในวรรณคดีไทย" วัฒนธรรมไทย 17(9) : 13 - 18 กันยายน 2521

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ การแสดงบทบาทสมมุติในการสอนกลุ่มบูรณาการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ ค.ม. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 135 หน้า  
อค์สำเนา

วิริยะ บุณยะนิวาสน์ การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์  
กับการสอนแบบธรรมดาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หก วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัย  
 เกษตรศาสตร์ 2523, 145 หน้า อัดสำเนา

วิริยาภรณ์. ชัยชลทรัพย์ การทดลองสอนความกตัญญูแก่ผู้แก่แก่ที่มีระดับพัฒนาการทาง  
สติปัญญาแตกต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
 ประสานมิตร 2525, 85 หน้า อัดสำเนา

ศิริภาณุจน์ โกสุมภ์ "การใช้บทบาทสมมุติในห้องเรียน" วิทยาสาร 30(7) :

10 - 13 1 เมษายน 2522

ศึกษาธิการ, กระทรวง ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507 พิมพ์เป็นที่ระลึก  
 ในวันครบรอบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวง 1 เมษายน 2507, 1134 หน้า

\_\_\_\_\_ คู่มือจริยศึกษา กันยายน 2520, 110 หน้า

\_\_\_\_\_ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 2521, 426 หน้า

\_\_\_\_\_ กรมวิชาการ แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย โรงพิมพ์ศาสนา  
 2523, 157 หน้า

\_\_\_\_\_ แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อมรินทร์การพิมพ์  
 2524, 701 หน้า

สกล เตียงแท้ ผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็ก  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน วิทยานิพนธ์ กศ.ม.  
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 222 หน้า อัดสำเนา

สมใจ สุริยะกุล การสร้างบทเรียนสื่อประสมในวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5  
ในอำเภอประเหลียน จังหวัดตรัง วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
 ประสานมิตร 2523, 218 หน้า อัดสำเนา

สมเดช สีสั่ง การทดลองสอนการยกกระบี่เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 ปริญฐานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525,  
111 หน้า อัดสำเนา

สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, สภา "แนวการสอนจริยศึกษาเรื่องความกตัญญูกตเวที"

คู่มือครูจริยศึกษาภาคปฏิบัติ เรื่องแนวการสอนจริยศึกษา 2520, 77 หน้า

สาโรช บัวศรี "จริยธรรมในสังคมไทย" รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2522, 251 หน้า

สุจิตรา บัวคำภา การศึกษาการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปริญฐานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2525, 126 หน้า อัดสำเนา

สุนัทร โคมิน และสนธิ สมักรการ กานิยม และระบบกานิยมไทย : เครื่องมือในการ

สำรวจวิจัย สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2522, 355 หน้า

สุนีย์ ชินศักดิ์ชัย การทดลองใช้หุ่นเชิดมือเป็น "แม่แบบ" เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้าน

ความเอื้อเฟื้อของเด็กชั้นประถมปีที่ 2 ปริญฐานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2525, 61 หน้า อัดสำเนา

สุนีย์ ชุมจิต การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติค่านิยมสัมพันธของ

นักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้

การแสดงบทบาทสมมุติ ปริญฐานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2523, 182 หน้า อัดสำเนา

สุพัศรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2520, 194 หน้า

สุภาพรณ พวงจันเพชร การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรมหน่วย "คุณธรรมเสริมสร้าง

ลักษณะนิสัย" โดยใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษา

ปีที่หก วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519, 145 หน้า อัดสำเนา

สุนน อมรวิวัฒน์ "การปลูกฝังคานิยมในตัวเด็ก" ครูปริทัศน์ 4 (ฉบับความรู้เกี่ยวกับเด็ก) :

100 - 103 มกราคม 2522

สุรวัช ศรีวัช, ม.ร.ว. "การสอนจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา" ประชาศึกษา

29(8) : 42 - 45 มีนาคม 2521

แสง จันทร์งาม "การสอนจริยธรรมในโรงเรียน" รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคม

ไทยปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2522, 251 หน้า

Bierstedt, Robert, Samuelson Paul A and Meehan Eugene J. Modern Social Science. McGraw-Hill Inc., 1964.

Clore, Gerald L. and Robert M. Bray. "The Effects of Children's Stories on Behavior and Attitudes Modeling and Vicarious Role Playing," Resources in Education (ERIC). 13 : 156, April, 1978.

Conoley, Jane Close. "The Effects of Interdependent Learning Tasks and Role Play on Sociometric Patterns, Work Norm Measures and Behavior in the Elementary Classroom," Dissertation Abstracts International. 37 : 4977-A, February, 1977.

Ferguson, George A. Statistic Analysis in Psychology and Education. New York, McGraw-Hill Book Company, 1971. 492 p.

Geller, Danial M. "Involvement in Role - Playing Simulations : A Demonstration with Studies on Obedience," Journal of Personality and Social Psychology. 36 : 219 - 235, March, 1978.

Handley, Leslie Mills. "The Relationship of Role Playing and Opinion Change in Elementary School Children," Dissertation Abstracts International. 36 : 3383 - 3384-A, December, 1975.

Kohlberg, L. "Development of Moral Character and Moral Ideology," in Review of Child Development Research. 1 : 383 - 432, ed. by M.L. Hoffman, New York, Connectical Printers, Inc., 1964.

\_\_\_\_\_. "Stage and Sequence : The Cognitive - developmental Approach to Socialization," in D.A. Goslin (ed.) Handbook of Socialization Theory and Research. p. 347 - 480. Chicago : Rand McNally and Company, 1969.

\_\_\_\_\_. "Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development Approach," in Moral Development and Behavior. ed. by Thomas Lickona, p. 29 - 53, New York, Holt Rinehart and Winston, 1976.

- Lee, John R. Teaching Social Studies in the Elementary School. New York, Free Press, 1974. 367 p.
- LeFurgy, W.G. and Waloshin G.W. "Immediate and Long - term Effects of Experimentally Induced Social Influence in the Modification of Adolescents Moral Judgments," Journal of Personality and Social Psychology. 12 : 104 - 110, 1969.
- Leyser, Yona. The Effects of Role Playing in Elementary School Classroom on Children with Low Sociometric Status," Dissertation Abstracts International. 36 : 7342-A, May, 1976.
- Lonnotti, Ronald J. "A Longitudinal Investigation of Role - Taking, Altruism, and Empathy," Resources in Education (ERIC). 12 - 142, August, 1977.
- Mandelbaum, David Ira. "A Comparative Study of Role - Taking Training for the Enhancement of Moral Development," Dissertation Abstracts International. 37 : 859-A, August, 1976.
- Murphy, Herbert Joseph. "The Contribution of Role Playing to the Social Perspective - Taking Levels and Moral Reasoning Levels of Elementary School Pupils," Dissertations Abstracts International. 37 : 1994-A, October, 1976.
- Shaftel, Fannie R. and George Shaftel. Role Playing for Social Value : Decision Making in the Social Studies. New Jersey, Englewood, Cliffs, : Prentice - Hall, 1967. 431 p.
- Shoudt, John Thomas. "The Effect of Varying Levels of Role - Taking Skills on the Efficacy of Role Playing Training with Kindergarten Children," Dissertation Abstracts International. 37 : 2754-A, November, 1976.
- Traviss, O.P. and Sister Mary Peter. "The Growth of Moral Judgment of Fifth Grade Children through Role Playing," Dissertation Abstracts International. 35 : 3581-A, December, 1974.
- Turiel, E. "An Experimental Test of the Sequentiality of Developmental Stages in the Child's Moral Judgments," Journal of Personality and Social Psychology. 3 : 611 - 618, 1966.
- Wagner, Betty Jane. "The Use of Role," Resources in Education (ERIC). 13 : 56, March, 1978.

การคำนวณ

ภาคผนวก ก.  
การวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน  
ความกตัญญูต่อเวที

| ข้อที่ | ค่าอำนาจจำแนก (t) |
|--------|-------------------|
| 1      | 2.6516            |
| 2      | 3.3612            |
| 3      | 2.3188            |
| 4      | 3.0277            |
| 5      | 2.4673            |
| 6      | 6.6247            |
| 7      | 2.7655            |
| 8      | 3.2141            |
| 9      | 6.5399            |
| 10     | 5.3333            |
| 11     | 2.8880            |
| 12     | 2.5714            |
| 13     | 2.8012            |
| 14     | 3.0551            |
| 15     | 2.9833            |
| 16     | 3.6638            |
| 17     | 2.7538            |
| 18     | 4.0716            |
| 19     | 3.0690            |
| 20     | 3.5281            |

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดเวที่  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

$$\text{จากสูตร } \alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ  $\alpha$  = ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

$$n = 20$$

$$\sum s_i^2 = 14.616$$

$s_t^2$  = คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือชั้นต้นฉบับ

$$\text{จากสูตร } s_t^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

$$= \frac{100 \times 487310 - (6952)^2}{100 \times 99}$$

$$= \frac{48731000 - 48330304}{9900}$$

$$s_t^2 = 40.4743$$

$$\alpha = \frac{20}{20-1} \left\{ 1 - \frac{14.616}{40.4743} \right\}$$

$$= 1.0526 (1 - 0.3611)$$

$$= 1.0526 \times 0.6389$$

$$= 0.6725$$

แบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทดเวที่ มีความเชื่อมั่น .6725

ภาคผนวก ข.

แผนการสอนเรื่อง "ความกตัญญูทดแทน"  
ที่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ

## แผนการสอนครั้งที่ 1

1. เรื่อง ความกตัญญูต่อเวทีต่อบิคารมารกา  
เวลา 3 คาบ (คาบละ 20 นาที)
2. ความคิดรวบยอด  
บิคารมารกาเป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา เราควรหาโอกาสตอบแทนบุญคุณท่าน
3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน
  - 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมก้านความกตัญญูต่อเวทีต่อบิคารมารกาในชั้นที่สูงขึ้น
  - 2) ปฏิบัติต่อบิคารมารกาได้อย่างเหมาะสม
4. สื่อการเรียนรู้
  - 1) แผนภูมิการลำดับญาติ
  - 2) เอกสารเรื่องสั้นเรื่องความกตัญญู
  - 3) วัสดุที่ใช้ประกอบในการแสดงบทบาทสมมุติ ได้แก่ กระบุง มีด ผ้า ฯลฯ
5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน
  - ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ
    - 1) ครูทบทวนเรื่องความกตัญญูต่อเวทีที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้วทั้งความหมายและประเภทของสิ่งที่ควรกตัญญูต่อเวที
    - 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่ควรแสดงความกตัญญูต่อเวที และให้นักเรียนสรุปบุคคลที่สำคัญที่สุดในครอบครัวที่มีบุญคุณต่อนักเรียนซึ่งจะได้ข้อสรุปว่าบิคารมารกาเป็นผู้ที่มีบุญคุณสูงสุด (อาจเหตุผลประกอบด้วย)
    - 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้นเรื่อง ความกตัญญู
    - 4) ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร ได้รับผลตอบแทนอย่างไร ถ้าสองพี่น้องมีความกตัญญูต่อแม่ เหตุการณ์ในเรื่องจะเป็นอย่างไร และจะได้รับผลตอบแทนอย่างไร

- 5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความกตัญญูทวดที่ตอบคำถามรดา
- 6) ให้นักเรียนรวบรวมความคิดและบันทึกไว้ในสมุด
- 7) ให้นักเรียนตอบคำถามลงในสมุด โดยใช้คำถามเดียวกันกับอีกกลุ่มหนึ่ง

## ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูทบทวนเรื่องความกตัญญูทวดที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้วทั้งความหมายและประเภทของสิ่งที่ควรกตัญญูทวด
- 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่ควรแสดงความกตัญญูทวดและให้นักเรียนสรุปบุคคลที่สำคัญที่สุดในครอบครัวที่มีบุญคุณต่อนักเรียน ซึ่งจะได้อธิบายว่าบิดามารดาเป็นบุญคุณสูงสุด (อาจเหตุผลประกอบด้วย)
- 3) ครูให้นักเรียนออกมาแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน ร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 จงพิจารณาการกระทำของตัวละครแต่ละตัวในเรื่องนี้ ว่าใครมีนิสัยอย่างไร
 

แม่ .....

ลูกสาวคนโต .....

ลูกสาวคนรอง .....
  - 4.2 นักเรียนเห็นว่าตัวละครตัวใดที่บกพร่องต่อหน้าที่ ซาคคุณธรรมเรื่องใด
  - 4.3 นักเรียนคิดว่าจะแก้ปัญหาในเรื่องนี้อย่างไรจึงจะทำให้ทุกคนมีความสุข
  - 4.4 ทำไมสองพี่น้องจึงไม่ให้ความช่วยเหลือแก่มารดาของตนเอง
  - 4.5 ถ้านักเรียนต้องแสดงละครเรื่องนี้ นักเรียนจะเลือกเป็นตัวละครเพราะเหตุใด
- 5) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป

- 6) ครูให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูต่อเวทิตอบคำถามารดา
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับความกตัญญูต่อเวทิตอบคำถามารดาและยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อเวทิตอบคำถามารดา

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

นานมาแล้วมีหญิงหม้ายคนหนึ่ง มีบุตร 4 คน ลูกสาว 2 คน ได้แต่งงานกับชายหนุ่มที่มีฐานะดี ซึ่งเป็นที่พึงของแม่และน้องได้ แต่หญิงหม้ายก็ได้พยายามทำมาหากินด้วยตัวเอง และคิดว่าถ้าไม่ไหวจึงคอยพาลูกอีก 2 คน ไปขอความช่วยเหลือจากพี่สาว หญิงหม้ายต้องทำงานคนเดียวเพราะลูกอีก 2 คนยังเล็กช่วยทำอะไรไม่ได้ ต้องทำงานหนักเกินกำลัง ในที่สุดก็ทำไม่ไหว ร่างกายทรุดโทรม หญิงหม้ายจึงตัดสินใจไปหาลูกสาว 2 คน โดยได้นำกระปุงและมีค้อนติดตัวไปด้วย หญิงหม้ายได้นำเอาผ้าบาง ๆ คลุมมีดที่ใส่ไว้ในกระปุง และได้ทิ้งลูกเล็ก ๆ 2 คนให้อยู่เฝ้าบ้าน หญิงหม้ายไปบ้านลูกสาวครั้งนี้เพื่อขอข่าวสาร ฟริก เกลือ และของเล่นมาฝากลูกเล็ก ๆ 2 คนเท่านั้น ไม่กล้าขอมากกว่านี้เพราะเกรงใจลูกเขย แต่หญิงหม้ายได้รับการปฏิเสธจากลูกสาวคนโต โดยอ้างว่าเกรงใจสามีและบอกให้หญิงหม้ายไปขอความช่วยเหลือจากลูกสาวคนรอง หญิงหม้ายรู้สึกเสียใจจึงไปหาลูกสาวคนรอง แต่ก็ได้รับการปฏิเสธอีก จึงรู้สึกหมกหมอง เดินไปพลางร้องไห้พลางเพื่อจะกลับบ้าน ความหิวความเหนื่อย ความเสียใจทำให้เป็นลมหมดสติอยู่กลางทาง พอฟื้นขึ้นมาก็รู้สึกว่ามีถุงหิ้วตัวใหญ่กำลังเลื้อยผ่านมานอนร่าง หญิงหม้ายตกใจมาก นึกถึงมีดในกระปุงก็จึงรวบรวมกำลังไปหยิบมีดในกระปุงมาแล้วหันตบจนตาย หญิงหม้ายก็ใจมากที่จะได้นำเนื้อไปทำอาหารให้ลูกจึงสับจนออกเป็นท่อน ๆ แล้วใส่กระปุงนำกลับบ้าน พอถึงบ้านจึงรีบเปิดฝากระปุงออก แต่ก็ได้ตกใจมากที่เห็นเนื้อกลายเป็นหนอนไปหมด จึงนำเนื้อหนอนของงูไปขาย และได้กลายเป็นเศรษฐี ซื้ออาหารอย่างมากมายให้ลูกกินแล้วปลูกบ้านใหม่ เหตุการณ์ลี้ลับไปถึงลูกสาว 2 คน ลูกสาวทั้งสองจึงมาขอแบ่งทรัพย์สินสมบัติ แต่หญิงหม้ายไม่ให้สมบัติเหล่านั้นแก่ลูก 2 คนนั้นเลยแม้แต่นิดเดียว

## แผนการสอนครั้งที่ 2

### 1. เรื่อง ความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อญาติผู้ใหญ่

เวลา 3 คาบ

### 2. ความคิดรวบยอด

ญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อครอบครัวของเรา เราจึงควรหาโอกาสตอบแทนบุญคุณท่าน

### 3. จุดประสงค์

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อญาติผู้ใหญ่ในชั้นที่สูงขึ้น
- 2) บอกวิธีปฏิบัติตนต่อญาติผู้ใหญ่ได้อย่างเหมาะสม
- 3) สามารถเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ญาติผู้ใหญ่เคยปฏิบัติต่อเราเป็นอย่างดีจนเรารู้สึกประทับใจในความกตัญญู

### 4. สื่อการเรียนรู้

- 1) เอกสารเรื่องสั้นเรื่อง เด็กหญิงยอดกตัญญู
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมติ ไม้แกล่ แก้วน้ำ ไม้กวาด ถ้วยจาน ปิ่นโต พวงมาลัย หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

### 5. กิจกรรมการเรียนรู้

#### ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ให้นักเรียนเล่าถึงญาติผู้ใหญ่ท่านที่มีบุญคุณต่อเราอย่างไร
- 2) ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อญาติผู้ใหญ่
- 3) นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้นเรื่อง เด็กหญิงยอดกตัญญู
- 4) นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเรื่องลักษณะนิสัย และการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร ได้รับผลตอบแทนอย่างไร

- 5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเวที่คตญาคิผูใหญ
- 6) ใหนักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูทวดเวที่คตญาคิผูใหญ

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ใหนักเรียนเลาถึงญาคิผูใหญ ทานมีญาคิผูโตเราอย่างไร
- 2) ใหนักเรียนเลาประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตอญาคิผูใหญ
- 3) ใหนักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แวงนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 การที่เด็กหญิงบังอรต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงยายและน้องนั้น นักเรียนเห็นควยกับการกระทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 4.2 จากเรื่องนี้นักเรียนคิดว่ายังมีวิธีใดอีกบ้างที่สามารถช่วยเหลือยายและน้องได้อีก
  - 4.3 เพื่อน ๆ ของนักเรียน ส่วนใหญ่จะปฏิบัติตอญาคิผูใหญของ เขาอย่างไร
  - 4.4 การที่คนทั่วไปกล่าวว่า "เด็กหญิงบังอร เป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจสูงนั้" นักเรียนเห็นควยหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 4.5 นักเรียนคิดว่าคนเราควรจะมี ความกตัญญูทวดเวที่คตญาคิผูโตหรือไม เพราะเหตุใด
- 5) ใ้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ครูใหนักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูทวดเวที่คตญาคิผูใหญ
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่านักเรียนที่ดีควรมีความกตัญญูทวดเวที่คตญาคิผูใหญ

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

เด็กหญิงบังอร อายุ 12 ปี ทำงานหาเลี้ยงยายซึ่งแก่มาก และน้องเล็ก ๆ อีกคนหนึ่ง เธอได้เข้าทำงานในร้านอาหารของป้าเจิม ทำหน้าที่ทุกอย่าง ตั้งแต่ยกอาหาร บริการนำคัม เก็บกวาดบ้าน ล้างถ้วยล้างชาม ทำความสะอาดและดูดสาเห โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก บังอรจึงเป็นที่รักใคร่ของป้าเจิมตลอดจนผู้พบเห็นทั่วไป นอกจากรายได้วันละ 20 บาทแล้ว ป้าเจิม ยังช่วยเป็นธุระจัดการเรื่องอาหารของยายและน้อง ด้วยการจับเงินไปให้เป็นประจำทุกวัน หลังจากเลิกงานที่ร้านป้าเจิมแล้ว บังอรยังใช้เวลาว่างในช่วงเย็น ๆ โดยการรับพวงมาลัยและ หนังสือพิมพ์ไปขายอีก เมื่อกลับถึงบ้านก็จะช่วยยายและน้องพี่ลุงไปส่งร้านค้าใกล้ ๆ บ้าน กว่าจะเสร็จงานและพักผ่อนก็ราว 24.00 น. งานในช่วงเช้าก่อนที่จะไปช่วยป้าเจิม บังอรจะนำ หนังสือพิมพ์ไปส่งตามบ้านเสมอ ๆ รายได้ที่มีอยู่ก็นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในบ้านและส่งให้น้องได้ เรียนหนังสือ

วันหนึ่งมีนักข่าวของหนังสือพิมพ์ชื่อดังแห่งหนึ่ง มารับประทานอาหารที่ร้าน เนื่องจาก บังอร เป็นเด็กที่ขยันขันแข็ง ประกอบกับมีนิสัยที่สุภาพเรียบร้อยและน่ารักนี่เอง ทำให้นักข่าว ชื่นชม คิดว่าเป็นบุตรสาวของป้าเจิม จึงถามกับป้าเจิมว่า ป้าเป็นคนโสด มีบุตรสาวที่น่ารัก ป้าเจิมจึงถามกับนักข่าวว่า ไม่ใช่บุตรของตน เธอเป็นเด็กกำพร้า เมื่อ 2 ปีก่อน คุณพ่อ คุณแม่ของ เธอประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ปัจจุบันอาศัยอยู่กับยายและน้องเล็ก ๆ อีกคนหนึ่ง เคยมี ผู้ที่จะกักขังการะบังอร แต่เธอไม่ยอมไปด้วย เพราะเธอต้องการนำยายและน้องไปอยู่ด้วย จึงไม่มีใครกล้าที่จะช่วยเหลือ เมื่อนักข่าวทราบถึงนั่นจึงนำเรื่องราวและชีวิตของเธอตีพิมพ์ใน หนังสือ เพื่อขอความเมตตาจากผู้มีใจกุศล ความรื้อนี้ทราบถึงท่านนายกเทศมนตรีในจังหวัด นครปฐม ท่านเห็นว่าบังอร เป็นเด็กที่มีความกตัญญูกตเวที อุตุน ขยันขันแข็ง ต่อสู้ต่อความทุกข์ยาก ลำบาก ทหารายได้มาจุนเจือน้องและยาย นับว่าเป็นเด็กที่มีจิตใจและคุณธรรมสูงส่ง ท่านจึงรับ อุปการะเลี้ยงดูครอบครัวและให้บังอรได้เข้าเรียนหนังสืออีก นอกจากท่านนายกเทศมนตรีแล้ว ยังมีผู้มีจิตศรัทธาอีกหลายท่านได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์รวมเป็นเงินกว่า 3 พันบาท ในการช่วยเหลือ ครั้นนี้ทำให้บังอรและครอบครัวของ เธอมีความสุข ความสบายขึ้น ทั้งนี้เพราะแรงแห่งความกตัญญูกตเวที ของเธอตนเอง

### แผนการสอนครั้งที่ 3

#### 1. เรื่อง ความกตัญญูต่อครู-อาจารย์

เวลา 3 คาบ

#### 2. ความคิดรวบยอด

ครู-อาจารย์เป็นบุคคลที่มีบุญคุณต่อเรา เราควรเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสอน

#### 3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อครู-อาจารย์ ในขั้นที่สูงขึ้น
- 2) ปฏิบัติต่อครู-อาจารย์ได้อย่างเหมาะสม
- 3) สามารถยกตัวอย่าง และบอกโอกาสที่ควรแสดงความกตัญญูต่อครู-อาจารย์ได้

#### 4. สื่อการเรียนรู้

- 1) เอกสาร เรื่องสั้น เรื่องคนอกตัญญู
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบในการแสดงบทบาทสมมุติ ได้แก่ ต้นมะม่วง ผลมะม่วง ฯลฯ

#### 5. กิจกรรมการเรียนรู้

##### ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนถึงการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อครู
- 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่าง เกี่ยวกับความกตัญญูต่อครู-อาจารย์
- 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสาร เรื่องสั้น เรื่องคนอกตัญญู
- 4) ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึง เรื่องลักษณะนิสัย และการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร ได้รับผลตอบแทนอย่างไร ถ้ามาสนทนากับความจริงว่า อาจารย์ของตัวเองคือใคร เหตุการณ์จะเป็นอย่างไร
- 5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความกตัญญูต่อครู-อาจารย์
- 6) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูต่อครู-อาจารย์

ข. การสอนโดยใช้การสังเกตบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนถึงการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อครู
- 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่างเกี่ยวกับความกตัญญูต่อครู-อาจารย์
- 3) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 มาดพน้อยเป็นคนมีนิสัยอย่างไร
  - 4.2 บุคคลใดที่นักเรียนควรนำมาเป็นแบบอย่าง และบุคคลใดไม่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด
  - 4.3 ถ้านักเรียนเป็นมาดพน้อย นักเรียนจะปฏิบัติเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 4.4 เหตุที่มาดพน้อยต้องประสบกับความพินาศเพราะเหตุใด
- 5) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูต่อครู-อาจารย์
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่านักเรียนที่ดีควรมีความกตัญญูต่อครู-อาจารย์

6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

นี้มีชีวิตเกิดในตระกูลจันทาล (ตระกูลต่ำที่สุด) เล่าเรียนวิชาจนมีวิชาสูง สามารถทำตนมะม่วงให้เกิดผลได้โดยไม่ใช้ฤดูกาล เขาได้ใช้วิชาหาเลี้ยงตัวและครอบครัวตลอดมา โดยนำผลมะม่วงนั้นไปขายที่ตลาดเป็นประจำทุกวัน จนเขานี้ได้รู้ไปถึงมาณพน้อย เกิดศรัทธาแรงกล้า มาก่นามาหาบัณฑิต โดยสัญญาว่าห้ขอรับใช้จนบัณฑิตยอมสอนมนต์ให้ บัณฑิตได้กำชับว่าถ้ามีใครถามก็ให้บอกถึงอาจารย์ที่แท้จริงว่าคือใคร ให้รักษาคำพูด มิให้บิดเบือนความจริง ถ้าบิดเบือนความจริงมนต์นั้นจะเสื่อม มาณพน้อยรับคำและทดลองใช้มนต์จนประสบผลสำเร็จ จนกิตติศัพท์แพร่ไปถึงพระกรรมพระเจ้าพาราณสี จึงให้ขุนนางไปเชิญตัวมาณพมาพบเลี้ยง ทรงโปรดปรานให้เป็นขุนนางในพระราชสำนัก และได้จัดหามะม่วงมาถวายมิได้ขาดตลอดปี วันหนึ่งพระเจ้าพาราณสีใคร่ทอดพระเนตรวิธีทำผลมะม่วงนอกฤดูกาล จึงตรัสถามวิธีการและใครเป็นอาจารย์ มาณพเกิดความอายเพื่อน ๆ จึงบ้ายเบี่ยงว่าเรียนมาจากคฤหัสถ์ จึงเป็นเหตุให้มนต์เสื่อม วันหนึ่งมีแขกบ้านแขกเมืองมาเยี่ยม พระเจ้าพาราณสีปรารถนาจะโอ้อวดฝีมือ จึงรับสั่งให้มาณพปฏิบัติเช่นเคย มาณพทำไม่สำเร็จ พระเจ้าพาราณสีทรงกริ้ว ตรัสถามมาณพไม่ยอมตอบ เมื่อถูกซักไซ้มากขึ้นก็รับสารภาพ พระเจ้าพาราณสีทรงพิโรธมาก จึงตรัสว่าถึงความเลวร้ายของการลืมนุญคุณครูบาอาจารย์ จึงสั่งลงโทษและขับไล่ออกจากเมือง มาณพมาก่นาไปหาอาจารย์เพื่อขอเรียนใหม่ อาจารย์กลับไล่ตะเพิดอีกครั้ง มาณพเสียใจ หมกหมุ่นจึงฆ่าตัวตาย

#### แผนการสอนครั้งที่ 4

1. เรื่อง ความกตัญญูต่อศาสดา  
เวลา 3 คาบ

2. ความคิดรวบยอด

ศาสนามีประโยชน์ต่อมนุษย์ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ทุกคนจึงควรช่วยกันทำนุบำรุงศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความกตัญญูต่อศาสดาในชั้นที่สูงขึ้น
- 2) ปฏิบัติตนตามคำสอนทางศาสนาได้ถูกต้อง
- 3) ยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูต่อศาสดาได้

4. สื่อการเรียนรู้

- 1) เอกสาร เรื่องสั้น เรื่องพระพุทธรูปสององค์
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบในการแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ ภาพพระพุทธรูปเต็มองค์ และภาพที่ถูกตัดเศียร ฯลฯ

5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข่าวการทำลายศาสนา
    - 2) ให้นักเรียนออกมาเล่าให้เพื่อนฟังถึงการทำนุบำรุงศาสนา
    - 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสารที่แจกให้ แล้วครูซักถามเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร และได้รับผลตอบแทนอย่างไร
    - 4) ให้นักเรียนยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูต่อศาสนา

- 5) ครูอธิบายให้นักเรียนฟังถึงการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมและเตือนให้ระลึกอยู่เสมอว่า ศาสนามีบุญคุณต่อเรา
- 6) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าศาสนามีประโยชน์และบุญคุณต่อเรามาก เราจึงควรช่วยกันทำนุบำรุงและส่งเสริมให้ศาสนาดำรงอยู่ต่อไป
- 7) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูต่องานศาสนา

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข่าวการทำลายศาสนา
- 2) ให้นักเรียนออกมาเล่าให้เพื่อนฟังถึงการทำนุบำรุงศาสนา
- 3) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 นักเรียนคิดว่าผู้นำพระพุทธศาสนาถวายเจ้าอาวาสนั้นมีความรู้สึกอย่างไร
  - 4.2 เพราะเหตุใดชายที่เลื่อมพระพุทธศาสนาจึงได้รับผลตอบแทนเช่นนั้น
  - 4.3 นักเรียนคิดว่าควรทำตามอย่างชายที่เลื่อมพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 4.4 ผู้ที่มีเหตุผลอย่างไรจึงมอบพระพุทธศาสนาเพื่อไปถวายวัด
  - 4.5 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อการปฏิบัติของบุคคลเหล่านั้น
- 5) ให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ให้นักเรียนที่เคยได้ฟังหรือได้พบเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อศาสนาออกมาเล่าให้เพื่อนฟัง
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าการปฏิบัติต่อศาสนาอย่างไรจึงจะเหมาะสม

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

ณ วัดแห่งหนึ่งที่ฝั่งธนบุรี ท่านเจ้าคุณซึ่งเป็นเจ้าอาวาสได้เล่าให้ญาติโยมที่มาเยี่ยมฟังถึงความเป็นมาของพระพุทธรูปสององค์ขนาดเท่าคนยืนให้ฟังว่า เกมที่ได้มีผู้นำพระพุทธรูปหล่อทองแดงมาถวาย โดยพระพุทธรูปองค์นี้ถูกหล่อเป็นสองท่อน ท่อนบนถูกนำไปขายฝรั่ง เมื่อท่านเจ้าคุณได้ท่อนล่างมาก็ได้จัดการบูรณะโดยจัดหล่อเศียรพระต่อเชื่อมส่วนบนให้สมบูรณ์เป็นองค์ตามเดิม แล้วตั้งไว้บนฐานของท่าน ต่อมาไม่นานท่านผู้ถวายพระพุทธรูปท่อนล่างก็นำส่วนท่อนบนมาถวายอีก ท่านเจ้าคุณก็ได้หล่อท่อนล่างให้เป็นองค์พระโดยสมบูรณ์ จึงทำให้พระพุทธรูปถึงสององค์

เรื่องมีอยู่ว่า มีผู้นำพระพุทธรูปมาหล่อออกเป็น 2 ท่อน ๆ บนขายให้ฝรั่งเพื่อนำออกไปนอกประเทศ ท่อนล่างก็ไม่สนใจปล่อยทิ้งไว้ข้างบ้าน คนข้างบ้านเห็นก็เกิดความหุนหัน จึงขนานมาถวายท่านเจ้าคุณ แต่เหตุการณ์กลับกันเสีย อยู่มาวันหนึ่งผู้หล่อพระออกเป็น 2 ท่อนได้ไปบูรณะในซอยแห่งหนึ่ง เมื่อรถหนึ่งไปออกจากซอยได้ชนกับรถคันหนึ่ง เขาผู้นั้นได้รับบาดเจ็บสาหัส หนึ่งศีรษะตกลงมาข้างหน้า เข็มปักมาก เขาจึงรีบวิ่งออกมาอย่างน่าเวทนา คนที่รับทราบ บิดตัวไปมา ด้วยความเจ็บปวด ถึงกับเพ้อโดยร้องถึง ๆ หลายครั้งว่าให้เอาหล่อมาหล่อที่หน้าอกที่ เพราะเขาทนไม่ไหว ทรมาณมาก ในที่สุดเขาก็ถึงแก่ความตาย

ส่วนฝรั่งที่รับซื้อเศียรพระท่อนบนไว้ ได้ทราบข่าวครั้งนั้นก็ตกใจกลัว จึงรีบไปพบผู้นำส่วนท่อนล่างไปถวายพระให้นำส่วนบนไปถวายพระเพื่อขอให้เป็นองค์เดิมด้วย เขากลัวมาก และได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในบ้านให้ฟัง ตั้งแต่เขานำพระพุทธรูปเข้าบ้าน ภายในบ้านเกิดการบ้านป่วย เคี้ยวคนนั้นป่วย คนนี้ป่วย ตลอดเวลา มีความทุกข์อยู่เสมอ ไม่มีความสุข และยังได้ยินข่าวของคนที่หล่อพระก็ยิ่งหนักใจ และเชื่อแน่ว่าเป็นเพราะอภินิหารของพระพุทธรูปเป็นแน่แท้

### แผนการสอนครั้งที่ 5

#### 1. เรื่อง ความกตัญญูต่อเวทีต่อโรงเรียน

เวลา 3 คาบ

#### 2. ความคิดรวบยอด

โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีบุญคุณต่อเรา โดยให้ความรู้ ทักษะ แนวปฏิบัติในการ  
ดำเนินชีวิต เราจึงควรหาโอกาสตอบแทนบุญคุณต่อโรงเรียน

#### 3. จุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียน

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวทีต่อโรงเรียนในชั้นที่สูงขึ้น
- 2) สามารถอภิปรายปฏิบัติตนต่อโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

#### 4. สื่อการเรียน

- 1) เอกสารเรื่องสั้น เรื่องนักเรียนตัวอย่าง
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบในการแสดงบทบาทสมมติ โกล่แก ทุนจำลองโทรทัศน์  
และวิทยุ ฯลฯ

#### 5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

##### ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อโรงเรียน  
ที่ผ่านมา
- 2) ให้นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้น เรื่องนักเรียนตัวอย่าง
- 3) นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะนิสัย การกระทำของบุคคลในเรื่อง  
ว่าเป็นอย่างไร ได้รับผลตอบแทนอย่างไร ถ้านักเรียนปฏิบัติความแบบบุคคล  
ในเรื่อง นักเรียนคิดว่าจะได้รับผลตอบแทนอย่างไร
- 4) ให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

- 5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความกตัญญูต่อเวทีโรงเรียน
- 6) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูต่อเวทีโรงเรียน

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อโรงเรียนเท่าที่พัฒนา
- 2) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 3) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คนโดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 3.1 สมมุตินักเรียนได้รับทุนการศึกษาจากสมาคมพ่อค้าไทย นักเรียนจะแบ่งเงินจำนวนนั้นให้ทางโรงเรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 3.2 นักเรียนสามารถนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนโดยวิธีใดบ้าง
  - 3.3 การที่ผู้กล่าวว่า "โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย" นักเรียนเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้อหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 3.4 นักเรียนสามารถพัฒนาโรงเรียนของนักเรียนให้เจริญก้าวหน้าโดยวิธีใดบ้าง
- 4) ให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 5) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูต่อเวทีโรงเรียน
- 6) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่านักเรียนที่ดีควรมีความกตัญญูต่อเวทีโรงเรียน

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

แดง ต้อ ไก่ แสง ห้างสี่คนเป็นเพื่อนรักกัน เมื่อโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียน หรือระหว่างโรงเรียน เขามักจะช่วยเหลือและรับผิดของงานต่าง ๆ เสมอ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้เขาห้างสี่คนยังสุขภาพแข็งแรง เป็นที่รักใคร่ของ คณะครูและเพื่อน ๆ ตลอดจนผู้พบเห็นทั่ว ๆ ไป

วันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่จากธนาคารได้มาติดต่อทางโรงเรียนให้ส่งรายชื่อนักเรียนเข้าร่วม การประกวดนักเรียนดีเด่นในด้าน การเรียนและการบำเพ็ญคนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทาง โรงเรียนได้พิจารณาและคัดเลือกนักเรียนห้างสี่คนเข้าประกวด จากผลการประกวดปรากฏว่า แแดง ต้อ ไก่ และแสง ได้รับรางวัลเป็นทุนการศึกษาทุกคน โดยแดงได้รับทุนการศึกษา เป็นเงินสองพันบาท ต้อได้รับทุนหนึ่งพันบาท ส่วนไก่และแสง ได้รับรางวัลชมเชยเป็นทุนการศึกษา คนละห้าร้อยบาท คณะครูและนักเรียนทุกคนดีใจมาก ครูใหญ่กล่าวชมนักเรียนห้างสี่คน และบอก ให้นักเรียนคนอื่น ๆ ใฝ่หาไปเป็นแบบอย่าง

ในวันรับรางวัล มีการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์และทางวิทยุกระจายเสียง เขาห้างสี่คน คั้นเค้นและรู้สึกปลื้มใจมาก เขาร่วมกันตอบคำถามต่าง ๆ ถึงความรู้สึกตลอดจนเหตุผลที่ ทำให้ได้รับรางวัลว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่ปลูกฝังปัญญา ความคิด มารยาท และศีลธรรมอันดี แก่นักเรียน หากขาดโรงเรียนเด็ก ๆ ทุกคนจะต้องลำบาก ไม่มีความรู้ และไม่สามารถช่วย ตนเองได้ โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เมื่อได้รับรางวัลแล้วเขา ห้างสี่ตกลงกันว่าจะนำเงินที่ได้นั้นแบ่งเป็นส่วน ๆ ส่วนหนึ่งจะมอบให้คณะครูเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้ เจริญสืบต่อไป

เวลาผ่านไป เขาห้างสี่ได้สำเร็จการศึกษาและทำงานประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน ทุกคน แต่เขาก็ยังแวะมาเยี่ยมโรงเรียนเสมอ อีกทั้งบริจาคทุนทรัพย์เพื่อพัฒนาโรงเรียนและ มอบเป็นทุนการศึกษาแก่น้อง เป็นประจำทุกปีตลอดมา

### แผนการสอนครั้งที่ 6

1. เรื่อง ความกตัญญูต่อชาติ  
เวลา 3 คาบ
2. ความคิดรวบยอด  
ชาติเป็นสถาบันที่มีบุญคุณต่อชาวไทยเราทุกคน เราจึงควรช่วยกันดำรงรักษาให้ชาติคงอยู่ตลอดไป
3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน
  - 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมค่านความกตัญญูต่อชาติในขั้นที่สูงขึ้น
  - 2) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้อย่างเหมาะสม
  - 3) สามารถยกตัวอย่างวิธีการที่คนไทยพึงปฏิบัติต่อชาติได้
4. สื่อการเรียนรู้
  - 1) เอกสารเรื่องสั้นเรื่องโศกของการนิงดูคาย
  - 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมุติ ได้แก่ ภาพยนตร์ เกอร์ เสื้อกันฝน ฯลฯ
5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน
  - ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ
    - 1) ครูสนทนากับนักเรียนถึง เรื่องการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อชาติ
    - 2) ให้นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้นเรื่องโศกของการนิงดูคาย แล้วครูซักถามเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร ใครเป็นบุคคลที่นักเรียนควรยกย่อง เพราะเหตุใด บุคคลใดควรแก้ไขความประพฤติ เพราะเหตุใด ถ้ามายอวน และตำรวจมาช่วยนางจินดาไม่ทัน และจับพวกที่คิดยาไม่ได้ เหตุการณ์จะเป็นอย่างไร

- 3) ให้นักเรียนสรุปว่าทุกคนควรมีความกตัญญูต่อชาติ
- 4) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับความหมายของความกตัญญูต่อชาติ ให้นักเรียนยกตัวอย่าง ผู้ที่มีความกตัญญูต่อชาติ บอกถึงโอกาสที่ควรแสดงความกตัญญูต่อชาติ และให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนถึง เรื่องการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อชาติ
- 2) ให้นักเรียนออกมาแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้โดยใช้เวลา ประมาณ 10 - 20 นาที
- 3) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน ร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 3.1 นายอ้วนเป็นคนอย่างไร
  - 3.2 นางจันทาเป็นคนอย่างไร
  - 3.3 บุคคลใดที่นักเรียนควรยกย่องและนำมาเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด
  - 3.4 บุคคลใดควรแก้ไขความประพฤติ เพราะเหตุใด
  - 3.5 ถ้านายอ้วนมาช่วยไม่ทัน และตำรวจจับพวกที่ผิดกฏไม่ได้ เหตุการณ์จะเป็นอย่างไร
- 4) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 5) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูต่อชาติ
- 6) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่านักเรียนที่ดีควรมีความกตัญญูต่อชาติ

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

นายอ้วน ใจดี มีอาชีพรับราชการ ภรรยาชื่อ นางจินดา มีลูก 2 คน คือ เด็กหญิงแดง และเด็กชายสอง นายอ้วนมักจะสอนลูก ๆ อยู่เสมอว่าให้รู้จักคุณค่าของเวลาที่ต่อผู้ที่มียศคุณต่อเรา เมื่อมีโอกาสควรจะหาทางตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีคุณเหล่านั้น เช่น คุณยายเคยให้ความช่วยเหลือต่อครอบครัวของเรา เราก็ควรจะตอบแทนบุญคุณของท่าน เช่นอาจจะคอยดูแลช่วยเหลือท่านในเวลาที่ท่านแก่แล้ว ประเทศชาติให้เราได้อาศัยอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เราจึงควรตอบแทนบุญคุณต่อประเทศชาติ โดยการช่วยส่งสิ่งของไปช่วยทหารชายแดน ช่วยบริจาคเงินซื้อถังแก๊ส ซื้อเสื้อกันฝนให้ทหาร ฯลฯ หรืออาจจะช่วยสอดส่องดูแลแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ถ้าพบเห็นสิ่งที่ไม่ดีผิดปกติ เช่น พวกลักลอบค้ายาเสพติด พวกที่คอยบ่อนทำลายประเทศชาติ เราก็ต้องแจ้งให้ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ

นางจินดาเป็นคนที่ไม่ชอบสนใจเรื่องของคนอื่น และยังสอนลูก ๆ ว่าอย่าไปยุ่งเรื่องของคนอื่น จะทำให้เราเสียเวลา และเกิดครุ่นไปกวน

วันหนึ่งมีชาย 3 คน ซึ่งทราบภายหลังว่าเป็นพวกที่คอยบ่อนทำลายประเทศชาติ พวกนี้จะนำยาเสพติดมาขายให้คนแถว ๆ บ้านของนางจินดา นางจินดาก็รู้เรื่อง แต่ถือว่าไม่ใช่เรื่องอะไรของตัว จึงไม่สนใจที่จะแจ้งให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ

ต่อมาพวกค้ายาเสพติดทั้งหลาย ไม่มีเงินจะซื้อยาเสพติด จึงแอบเข้าไปในบ้านของนางจินดา ขโมยของมาขาย มีอยู่ครั้งหนึ่งพวกค้ายาได้พบกับนางจินดา พวกนี้จึงเข้าไปจะทำร้ายนางจินดา นางจินดาคงใจกลัวมาก แต่ยังไม่ทันทำร้ายนางจินดาได้ สามีนางจินดาเข้ามาพบเสียก่อนจึงช่วยไว้ได้ทัน และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับพวกที่ค้ายาและค้ายาเสพติด ในภายหลังนางจินดาจึงคิดว่าไม่ควรจะเป็นคนที่นิ่งอยู่เฉย ควรจะมีน้ำใจ ถ้ามีโอกาสจะช่วยเหลือคนไทยและประเทศชาติได้ ก็ควรจะรีบทำ ไม่ควรปล่อยให้พวกค้ายาเสพติดมาบ่อนทำลายประเทศชาติของเราได้

## แผนการสอนครั้งที่ 7

1. เรื่อง ความกตัญญูทวดเวทือต่อสัตว์  
เวลา 3 คาบ
2. ความคิดรวบยอด  
ความกตัญญูทวดเวทือต่อสัตว์ที่มีบุญคุณต่อเราเป็นสิ่งที่ดี
3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน
  - 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวทือต่อสัตว์ในชั้นที่สูงขึ้น
  - 2) บอกวิธีปฏิบัติตนต่อสัตว์ได้อย่างเหมาะสม
  - 3) อธิบายและยกตัวอย่างสัตว์ที่มีบุญคุณต่อเราได้
4. สื่อการเรียนรู้
  - 1) เอกสารเรื่องสั้น เรื่องผู้มาเยือน
  - 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมุติ ได้แก่ อาหารสุนัข สุนัข วิหุญ เสื้อผ้า ลูกกระพรวน ฯลฯ
5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน
  - ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ
    - 1) ครูและนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับสัตว์ที่มีคุณและมีโทษต่อคนเรา
    - 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างสัตว์ที่มีคุณและมีโทษ
    - 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้น เรื่องผู้มาเยือน
    - 4) ครูสนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับการกระทำของเจ้ากาแฟ และบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร เจ้ากาแฟ มีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร ถ้านักเรียนเป็นชาวนักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไรกับเจ้ากาแฟที่ทำให้เกิดความสนใจในตัวของสามมี

- 5) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึง เรื่อง ความกตัญญูทวดเวที่ผู้คนและสัตว์กตัญญูต่อกัน
- 6) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่อง ความกตัญญูทวดเวที่ต่อสัตว์

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูและนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับสัตว์ที่มีคุณและมีโทษต่อคนเรา
- 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างสัตว์ที่มีคุณและมีโทษ
- 3) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน  
โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 ชาญมีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร
  - 4.2 ถ้านักเรียนเป็นสีกา จะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ชาญชอบเจ้ากาแพได้
  - 4.3 เพราะเหตุใดชาญจึงมีความรู้สึกในทางที่ไม่ดีต่อเจ้ากาแพ
  - 4.4 ถ้าเจ้ากาแพเป็นสุนัขของนักเรียน นักเรียนคิดว่าจะตอบแทนเจ้ากาแพอย่างไร
  - 4.5 นักเรียนคิดว่าเจ้ากาแพมีเหตุผลอย่างไรที่ตามวิหุและของมาไว้ที่หน้าบ้าน
- 5) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ให้นักเรียนผลัดกันเล่าประสบการณ์การปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงของนักเรียน
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าคนควรมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อสัตว์ด้วย

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

เสียงกรางหึ่ง ๆ ดังแว่วมาทำให้ชาตุนั้น เขาลุกขึ้นเงยหูฟังแล้วปลุกสีกาให้ลุกขึ้นด้วย เมื่อออกไปดูเจ้าของเสียงนั้น เขาได้พบลูกหมาตัวหนึ่งสกปรกมอมแมมหุบผอม เขาไล่มันออกไป สีกาตามออกมาดูเห็นเขาก็นั่งสีกงสาร นั่งลงดูบล่ามัน ชาตุนั่งสีกา และบอกให้ไล่ไปให้พ้น สีกานั่งเฉยและตรงเข้าไปในครัว หาข้าวมาให้มันกิน ชาตุนั่งดูจนจืดจางเข้าไปในนอนเสีย สีกาเพิกเฉยเพิกเฉยอยู่กับเขาเป็นเวลานาน ภูจนกระหม่อมมันนอนแล้วเขोजึงเข้านอน

วันรุ่งขึ้นสีกาตื่นแต่เช้าดูแลอาหารเขาให้กับชาตุนและตัวเอง แล้วจึงนำอาหารมาให้ ลูกหมาน้อย เมื่อมันกินข้าวเสร็จเขอนำมันไปอาบน้ำ ฟอกขนเช็ดตัวให้มันขนสะอาด และเป็นเงา เธอเห็นตัวมันสีคำจิง เรียกว่าเจ้ากาแพ ชาตุนั้นดูกรรยาที่เขาใจใส่เจ้ากาแพอย่างหมั่นใส่ใจและ เลยพาลเกลียดเจ้ากาแพมากขึ้น และคิดว่าเป็นตัวมารมาแย่งการดูแลเอาใจใส่จากสีกาของเขาไป

วันหนึ่งขณะที่สองสามีภรรยาไปทำงานแล้ว มีชายแปลกหน้าสองคนเป็นริ้วเข้ามาทางหลังบ้าน โดยที่เจ้ากาแพไม่เห็น ชายสองคนโค้งก้มหน้าต่งเข้าไปในห้องนอน ขโมยวิหุ และเสื้อผ้าออกมา เจ้ากาแพได้ยินเสียงผิดสัง เกตจึง เค้นมาดู เห็นชายสองคนลงมาจากบ้านก็กระโดดเข้าไปไล่ และ ไล่กัด ชายสองคนตกใจวิ่งข้าวของแล้วรีบเป็นริ้วหนีไป เจ้ากาแพได้คาบสิ่งของเหล่านั้นมาวางไว้ ที่นอกชานหน้าประตู และนอนเฝ้าอยู่ตรงนั้น ตอนเย็นสองสามีภรรยากลับมาเห็นหน้าต่ง เปิดอยู่ จึงรีบไปดู ก็รู้ว่าบ้านถูกลัก ชาตุนดูเจ้ากาแพอย่างเสียงก้าง พร้อมทั้งไล่ให้เจ้ากาแพไปอยู่ที่อื่น เขาเดินไปสลุคกับสิ่งของที่วางไว้จึงก้มเก็บดูก็รู้ว่าไม่มีอะไรหายไป สีกาเรียกเจ้ากาแพมากอดไว้ และขอใจเจ้ากาแพ

ชาตุนจึงเห็นความสำคัญของเจ้ากาแพ เขาจึง เรียกมันด้วยเสียงอ่อนโยน และเอามือ ลูบหัวเจ้ากาแพ พูดยอใจมันอีกครั้งหนึ่ง เขาเดินเข้าไปในครัวพร้อมทั้งหาข้าวมาให้มันกิน ตั้งแต่นั้นมาชาตุนก็ทำหน้าที่ดูแลเจ้ากาแพแทนสีกา ด้วยการอาบน้ำ หาอาหาร และให้สีกาถูกระพรวน มาเขว่นไว้ที่คอกให้ควย เพื่อเป็นรางวัลที่ตอบแทนในคุณความดีของ เจ้ากาแพ เจ้ากาแพก็อยู่อย่าง มีความสุขตลอดมา

### แผนการสอนครั้งที่ 8

1. เรื่อง ความกตัญญูทวดเวทื่อสัตว์  
เวลา 3 คาบ
2. ความคิดรวบยอด  
สัตว์มีประโยชน์ต่อเรา เราจึงควรปฏิบัติต่อสัตว์โดยการเลี้ยงดูอย่างดี และอนุรักษ์สัตว์ทุกชนิดไว้
3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน
  - 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมค่านความกตัญญูทวดเวทื่อสัตว์ในชั้นที่สูงขึ้น
  - 2) สามารถยกตัวอย่างและบอกโอกาสที่ควรแสดงความกตัญญูทวดเวทื่อสัตว์ได้
  - 3) ปฏิบัติต่อสัตว์ได้อย่างเหมาะสม
4. สื่อการเรียนรู้
  - 1) เอกสาร เรื่องสั้น เรื่องนกน้ำผึ้ง
  - 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมติได้แก่ ห้วนก นีคัตไม้ รังผึ้งจำลอง กิ่งไม้แห้ง ภาพต้นไม้ ฯลฯ
5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน
  - ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ
    - 1) ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสัตว์
    - 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่างสัตว์ที่มีคุณประโยชน์ต่อเรา
    - 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสาร เรื่องสั้น เรื่องนกน้ำผึ้ง
    - 4) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะนิสัยและการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร บุคคลใดที่ปฏิบัติได้เหมาะสมและบุคคลใดปฏิบัติไม่เหมาะสม เพราะเหตุใด ถ้านักเรียนเป็นชายคัตไม้ นักเรียนจะปฏิบัติตนต่อนกน้ำผึ้งอย่างไร

- 5) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงความกตัญญูทเวที่ที่คนควรมีต่อสัตว์
- 6) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับ เรื่องความกตัญญูทเวที่ต่อสัตว์

#### ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสัตว์
- 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่างสัตว์ที่มีบุญคุณต่อเรา
- 3) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 ชายตัดไม้สองคนมีนิสัยแตกต่างกันอย่างไร
  - 4.2 ชายตัดไม้คนใดที่นักเรียนควรยกย่องและนำมาเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด
  - 4.3 เพราะเหตุใดชายตัดไม้คนที่สองจึงถูกงูกัดตาย
  - 4.4 นักเรียนคิดว่าชายคนที่สองควรประพฤติตนอย่างไร
  - 4.5 ถ้านักเรียนเป็นชายตัดไม้ นักเรียนจะปฏิบัติตนก่อนหน้าผิงอย่างไร
- 5) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ให้นักเรียนยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูทเวที่ต่อสัตว์
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่านักเรียนที่สมควรมีความกตัญญูทเวที่ต่อสัตว์ที่มีบุญคุณต่อเรากว

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

ชายคนหนึ่งมีอาชีพตัดไม้ในป่าแห่งหนึ่ง เขาพบนกตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง ซึ่งชอบกินน้ำผึ้ง เวลาที่มันบินไปพบรังผึ้งซึ่งมีน้ำหวานมันจะบินหาคนจนพบ แล้วส่งเสียงร้องเป็นสัญญาณ แล้วบินจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง ชายตัดไม้แปลกใจจึงตามมันไปก็พบรังผึ้ง ชายตัดไม้จึงก่อไฟสูมควันใต้ต้นไม้ที่มีรังผึ้ง ทำให้พวกผึ้งบินหนีควันไฟ หังรังของมันไป ชายตัดไม้จึงได้นำหวานจากรังผึ้ง เขาแบ่งน้ำผึ้งส่วนหนึ่งไว้ให้นกที่พามา โดยวางไว้ใต้นต้นไม้ นกน้ำผึ้งก็จะกินอย่างมีความสุข ชายตัดไม้ก็สามารถที่จะหาน้ำผึ้งไว้ใช้ตลอดไป

มีชายตัดไม้คนหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนกับชายตัดไม้คนแรก เขาอยากจะได้น้ำผึ้งบ้าง วันหนึ่งเขาเห็นนกน้ำผึ้งบินมา มันส่งเสียงร้องเรียกและบินไป ชายตัดไม้ผู้นี้ก็รีบตามไปจนพบรังผึ้ง เขาก่อไฟใต้รังผึ้งนั้น พวกผึ้งก็พากันบินหนีไปหมด เขานั่งขึ้นไปเก็บรังผึ้ง โดยที่เขาไม่ได้แบ่งน้ำผึ้งไว้ให้นกที่พามาเลย

อาทิตย์หนึ่งต่อมา เขาไปตัดไม้ในป่า และเห็นนกน้ำผึ้งอีก เขาก็ใจมาก นกน้ำผึ้งนำทางให้เขาตามไปจนกระทั่งมาถึงต้นไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งมีโพรงอยู่ข้างใน เขามองไม่เห็นรังผึ้งเลย เขาก็ก่อไฟจนควันพุ่งทั่วไป แต่ก็ไม่เห็นผึ้งบินออกมาสักตัว เขาจึงคิดว่ารังผึ้งคงอยู่ในโพรงนี้แน่ ๆ เขาจึงลงมือเข้าไปในโพรงต้นไม้ ในนั้นไม่มีน้ำผึ้ง แต่มงูตัวหนึ่งอยู่ เป็นงูพิษ เขาจึงถูกงูกัดตาย แล้วนกน้ำผึ้งก็บินจากไป

### แผนการสอนครั้งที่ 9

1. เรื่อง ความกตัญญูทวดเวที่ต่อทรัพยากรธรรมชาติ  
เวลา 3 คาบ

2. ความคิดรวบยอด

ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งมีค่าหาได้ยากและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ฉะนั้น  
เราจึงควรรักษาไว้เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด

3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อทรัพยากรธรรมชาติในขั้นที่สูงขึ้น
- 2) อธิบายและยกตัวอย่าง การแสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อทรัพยากรธรรมชาติได้
- 3) บอกถึงผลเสียของการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติได้

4. สื่อการเรียนรู้

- 1) เอกสาร เรื่อง สันเรื่องน้ำตาที่ไม่มีจะไหล
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมติ ไก่แก่ หมู จาน ชาม ช้อน ปู  
ปลา นก เสียม ต้นไม้ ฯลฯ

5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูและนักเรียนสนทนาถึงคุณประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์
- 3) ให้นักเรียนอ่านเอกสาร เรื่อง สันเรื่องน้ำตาที่ไม่มีจะไหล
- 4) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบของคำพ้องและற்றกพกว่าถูกต้องหรือไม่  
เพราะเหตุใดตามความนึกของนักเรียน นักเรียนคิดว่าเสียของมีนิสัยเป็นอย่างไร  
การเกิดความแห้งแล้งและน้ำท่วม น่าจะมีสาเหตุมาจากอะไร ถ้านักเรียน  
เป็นคำพ้อง นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร และถ้านักเรียนเป็นมาดัยขณะหน้าท่วมบ้าน  
นักเรียนควรทำอย่างไร

- 5) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเรื่องความกตัญญูทศเวทที่ควรมีต่อทรัพยากรธรรมชาติ
- 6) ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูทศเวทต่อทรัพยากรธรรมชาติ

#### ข. การสอนโดยใช้การสังเกตแบบหาสมบัติ

- 1) ครูและนักเรียนสนทนาถึงคุณประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์
- 3) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาประมาณ 10 - 20 นาที
- 4) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 4.1 คำพ้องมีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร
  - 4.2 การกระทำของคำพ้องและพรรคพวกถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 4.3 การเกิดความแค้นแค้นและน้ำท่วม น่าจะมีสาเหตุมาจากอะไร
  - 4.4 ถ้านักเรียนเป็นคำพ้อง นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร เพราะอะไร
  - 4.5 ถ้านักเรียนเป็นมดด้วง ขะพ่น้ำท่วมมานักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร
  - 4.6 เรามีวิธีการอย่างไรที่จะสงวนรักษาต้นน้ำลำธาร และฟื้นคืนให้ชุ่มชื้นอยู่ตลอดไป
- 5) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 6) ครูให้นักเรียนผลัดกันเล่าประสบการณ์ที่ใกล้พบหรือฟังมาเกี่ยวกับการสงวนและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าคนควรรู้จักบุญคุณและตอบแทนบุญคุณต่อทรัพยากรธรรมชาติ

#### 6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

คำพอง เป็นชาวบ้านอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ครอบครัวของเขามีเงินชั่งแก่มาก มีลูกเล็ก ๆ สองคน ภรรยาของเขานามว่าล้วย ซึ่งจะทำหน้าที่หุงหาอาหารดูแลลูกและแม่ คำพองออกไปทำนาทุกวัน ยามว่างจากนาเขาจะหาปู ปลา มาเป็นอาหาร เมื่อหมดฤดูทำนาเขาก็จะปลูกผัก เขาสามารถเก็บเงินทองไว้ได้มาก วันหนึ่งขณะที่เขากำลังเตรียมดินเพื่อปลูกผัก หักมี หักนวล หักแสน ไ้มาหาเขา และชวนเขาไปทำงานตัดไม้ในป่า โดยบอกว่าเจ้าแก้มงจะจ่ายเงินให้มาก คำพองจึงมาปรึกษากับภรรยาของเขา ภรรยาของเขาคิดค้านโดยบอกว่าผิดกฎหมาย ทางราชการห้ามตัด แต่คำพองบอกภรรยาว่าเพื่อน ๆ บอกว่าเจ้าแก้มงโคตติดอกกับเจ้าหน้าทีและสารวัตรใหญ่เรียบร้อยแล้ว มาล้วยไม่อยากให้ไป แต่เสียอ่อนวอนคำพองไม่ได้

คำพองได้ไปทำงานในป่า พอถึงหน้าน้ำก็มาทำนา เวลาว่างก็ไปทำงานในป่า เขาสามารถเก็บเงินได้เป็นจำนวนมาก งานในป่าเริ่มไกลออกไปทุกที ในป่าลึกเป็นป่าดงดิบต้นไม้หนาแน่น พื้นดินมีความชุ่มชื้น บางที่ก็แฉะ ที่นี้ชุ่มมาก คำพองได้รับเชื้อโรคจากยุงทำให้ร่างกายชุ่มแฉะ ไม่มีแรงทำงาน เจ้าแก้มงจึงไล่ออก อาการของเขาทรุดหนักมากขึ้น กล้าที่ลงไว้แห้งตาย กินแห้งแตกกระแหงเป็นร่อง ๆ น้ำบ่อข้างบ้านแห้งขอด คำพองต้องรักษาตัวอยู่นาน เงินที่เก็บไว้ก็หมดลงทุกที ฝนก็ไม่ตก มาล้วยลงมือทำนาแต่ชาาก็ไม่ได้ผลเพราะขาดน้ำ ในที่สุดคำพองและภรรยาก็หมดตัว ต้องนำที่ดินไปจำนองกับเสียดง เพื่อนำเงินมาลงทุนใหม่ แต่ฝนก็ไม่ยอมตกตามฤดูกาล ต้นไม้ค่อยลงไป ภูเขาเป็นหัวโล้น ความแห้งแล้งมีมากกว่าทุกปี กล้าที่ลงไว้แห้งตายหมด บนถนนเต็มไปด้วยฝุ่นละออง

คำพองเริ่มอารมณ์บูด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างหมดหวัง เขาแหว่เสียงกระซิบถามว่าใครเป็นคนทำให้ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไปเป็นเช่นนี้ และให้เขาคอยดูต่อไป

พายุเริ่มก่อตัวขึ้นในที่สุดฝนก็ตกอย่างไม่มีหยุดยั้ง คำพองกระโดดโลดเต้นด้วยความดีใจ น้ำเริ่มขังนองมากขึ้น มาลัยเป็นห่วงสามี จึงลงมากูยพว่าเขากำลังเป็นไข้ เธอรองให้ไม่ว่างจะทำอย่างไรกับตัวเอง แม่สามี สามี และลูกอีกสองคน เพราะน้ำเริ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ คำพองนอนชมเพราะพิษไข้ ไข้ขึ้นเสียงฝนตก มาลัยบอกว่าฝนตกมา 2 - 3 วันแล้ว และกำลังจะท่วมบ้าน พวกนี้จะต้องย้ายออกไปโดยเร็ว คำพองนอนตัวสั่นเทา พังเสียงน้ำไหลเชี่ยวที่ผ่านใต้ถุนบ้าน น้ำตาของเขาเหือกแห้งไม่มีจะไหลต่อไปอีกแล้ว เขาสำนึกได้ว่าเขามีส่วนที่ทำให้เป็นไปเช่นนี้

## แผนการสอนครั้งที่ 10

### 1. เรื่อง ความกตัญญูต่อชาติต่อสาธารณสมบัติ

เวลา 3 คาบ

### 2. ความกตัญญู

สาธารณสมบัติเป็นสมบัติส่วนรวมของคนในชาติทุก ๆ คน สาธารณสมบัติเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวก ช่วยให้เราสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เราทุกคนควรตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้ให้แก่เรา

### 3. จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน

- 1) มีเหตุผลเชิงจริยธรรมค่านความกตัญญูต่อชาติต่อสาธารณสมบัติในขั้นที่สูงขึ้น
- 2) สามารถบอกคุณประโยชน์ต่าง ๆ ของสาธารณสมบัติที่ตนทำได้
- 3) สามารถบอกวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติตนต่อสาธารณสมบัติเหล่านั้นได้

### 4. สื่อการเรียนรู้

- 1) เอกสารเรื่องสั้นเรื่องสะพานน้ำหวาน
- 2) วัสดุที่ใช้ประกอบการแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ ถ้วยกระดาษ ภาพสะพาน ฯลฯ

### 5. กิจกรรมการเรียนรู้

#### ก. การสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับสาธารณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา
- 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่างเกี่ยวกับสาธารณสมบัติที่สำคัญ ๆ ของชาติ
- 3) ให้นักเรียนบอกถึงคุณประโยชน์และสิ่งที่มีมนุษย์ได้รับจากสาธารณสมบัติเหล่านั้น
- 4) ครูให้นักเรียนอ่านเอกสารเรื่องสั้นเกี่ยวกับเรื่องสะพาน และซักถามเกี่ยวกับลักษณะนิสัยและการกระทำของบุคคลในเรื่องว่าเป็นอย่างไร บุคคลใดที่ปฏิบัติได้เหมาะสมและบุคคลใดปฏิบัติไม่เหมาะสม เพราะเหตุใด ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มนี้ นักเรียนจะปฏิบัติตัวอย่างไร

- 5) ให้นักเรียนยกตัวอย่าง เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติที่เราทุก ๆ คน  
พึงปฏิบัติต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ เพื่อให้ดำรงสืบต่อไปในอนาคต
- 6) ให้นักเรียนสรุปว่าเราทุกคนควรมีความกตัญญูต่อเวทีต่อสาธารณสมบัติ
- 7) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับความหมายของความกตัญญูต่อเวทีต่อ  
สาธารณสมบัติ และให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้

## ข. การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับสาธารณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา
- 2) ให้นักเรียนยกตัวอย่าง เกี่ยวกับสาธารณสมบัติที่สำคัญ ๆ ของชาติ
- 3) ให้นักเรียนบอกถึงคุณประโยชน์และสิ่งที่มีประโยชน์ที่ได้รับจากสาธารณสมบัติเหล่านั้น
- 4) ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่กำหนดให้ โดยใช้เวลา  
ประมาณ 10 - 20 นาที
- 5) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน โดยอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 5.1 การกระทำของบุคคลในเรื่องเป็นอย่างไร บุคคลใดที่ปฏิบัติได้  
เหมาะสม และบุคคลใดปฏิบัติไม่เหมาะสม เพราะเหตุใด
  - 5.2 ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มนี้ นักเรียนจะปฏิบัติตัวอย่างไร
  - 5.3 ถ้าเองและเพื่อนบ้านอีกหลายคนไม่เป็นคนมีกตัญญู เหตุการณ์จะเป็น  
อย่างไร
  - 5.4 เราสามารถตอบแทนบุญคุณต่อสาธารณสมบัติได้โดยวิธีใดบ้าง
- 6) ครูให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปรายและสรุป
- 7) ให้นักเรียนยกตัวอย่าง เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติที่เราทุก ๆ คนพึงปฏิบัติ  
ต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ เพื่อให้ดำรงสืบต่อไปในอนาคต

- 8) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปอีกครั้ง เกี่ยวกับความสำคัญยุคทองที่ต่อ  
สาธารณสมบัติ

6. การประเมินผล

- 1) สังเกตจากการร่วมกิจกรรมและการอภิปราย
- 2) สังเกตจากการตอบคำถามและยกตัวอย่าง

## เอกสารที่แจกให้

ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีผู้คนอาศัยอยู่หลายครอบครัว ครอบครัวของป่องเป็นครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ ในหมู่บ้านจะมีสระน้ำใหญ่อยู่สระหนึ่ง ซึ่งอำนวยความสะดวกให้คนในหมู่บ้านได้นำน้ำไปรดรดพืชผักและแมของป่องสอนป่องเสมอว่า ให้ช่วยกันรักษาความสะอาดของน้ำในสระ ไม่ให้นำขยะหรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ไปทิ้งในสระ เพราะจะทำให้ น้ำเสีย ทำให้คนในหมู่บ้านไม่มีน้ำใช้ ป่องก็เชื่อฟังพ่อและแม่

ครอบครัวของเก้ง เป็นครอบครัวที่มั่งคั่ง บ้านของเก้งตั้งอยู่ใกล้สระน้ำ เวลาที่มีเศษอาหาร เศษขยะมูลฝอยต่าง ๆ ก็มักจะทิ้งลงไปในสระน้ำ และยังมีเพื่อนบ้านอีกหลายคนที่มีนิสัยมักง่ายคล้ายกับครอบครัวของ เก้ง

วันหนึ่งป่องมาพบเก้งกำลังทิ้งขยะลงในสระน้ำ ป่องจึงตักเตือนว่าอย่าเทลงไปในสระ ให้เอาขยะไปทิ้งในหลุมแล้วเผาเสียดีกว่า เพราะถ้าเทลงไปบ่อย ๆ จะทำให้ น้ำเน่า คอไป พวกเราจะไม่ มีน้ำใช้ แต่เก้งกลับบอกว่าอย่ามายุ่ง ไม่ใช่เรื่องของป่อง และก็เดินไปไม่ได้ ที่น้ำจะเน่า เพราะสระน้ำนี้ใหญ่มาก ป่องพยายามที่จะบอกเพื่อนบ้านอีกหลายคนว่าอย่าทิ้งขยะลงในสระน้ำ แต่ก็ไม่ได้ผล

หนึ่งปีผ่านไป น้ำในสระก็เริ่มเน่า สกปรกเต็ม คนในหมู่บ้านไม่สามารถที่จะนำน้ำในสระมาใช้ได้อีกต่อไป เพื่อนบ้านของป่องหลายคนจึงเริ่มรู้สึกเสียใจ ที่ไม่เชื่อฟังคำตักเตือนของป่อง แต่ก็สายเกินไปเสียแล้ว เพราะน้ำในสระเน่าหมดไม่สามารถที่จะแก้ไขอะไรได้

ภาคผนวก ค.

แบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความถูกต้องทุกเวที

## แบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อเวที

ชื่อ ..... ชั้น .....  
วันที่ ..... โรงเรียน .....

### คำแนะนำการตอบ

1. แบบทดสอบชุดนี้มีทั้งหมด 20 ข้อ ในแต่ละข้อจะเป็นเรื่องสั้น ๆ คนในเรื่องนั้นจะเลือกทำอย่างหนึ่ง ให้นักเรียนอ่านช้า ๆ แล้วหยุดคิดถึงเหตุผลว่า ถ้านักเรียนเป็นคนคนนั้น นักเรียนจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด เมื่อนักเรียนได้เหตุผลแล้วจึงอ่านคำตอบที่มีให้เลือก 4 คำตอบ สำหรับในแต่ละข้อ คำตอบใดตรงกับที่นักเรียนคิดไว้ดวงหน้ามากที่สุด ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ หน้าคำตอบนั้น ในการตอบแต่ละข้อให้เลือกคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว ถ้าไม่เข้าใจคำแนะนำหรือข้อความใด ๆ ให้ถามครูได้

### 2. ตัวอย่าง

(0) สุกาและน้องจะช่วยกันชักเสื้อผ้าของตัวเองและบางครั้งก็ชักให้พ่อแม่ด้วย เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ถ้าเราเป็นสุกา เราจะช่วยทำ เพราะ

- ☒ ก. เพื่อให้พ่อแม่พอใจจะได้ไม่ถูกตี
- ☐ ข. ต้องการให้พ่อแม่ซื้อกระโปรงตัวใหม่ให้
- ☐ ค. เพื่อนหลายคนก็ช่วยพ่อแม่ชักเสื้อผ้าเหมือนกัน
- ☐ ง. เป็นลูกควรช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่

จากตัวอย่าง แสดงว่าเด็กคนนี้ช่วยพ่อแม่ชักเสื้อผ้าเพราะ ต้องการให้พ่อแม่พอใจจะได้ไม่ถูกตี

ถ้านักเรียนเข้าใจแล้วลงมือทำได้

แบบทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามความถูกต้องเวลาที่

1. ปู่เลี้ยงข้าพเจ้ามาตั้งแต่ข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ขณะนั้นปู่แก่มากและช่วยตัวเองไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงช่วยพุงปู่เวลาเดินไปในที่ต่าง ๆ เสมอ การที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น เพราะ
  - ☐ ก. พ่อสั่งไว้ ถ้าไม่ทำตามจะถูกลงโทษ
  - ☐ ข. ถ้าปู่แก่ ข้าพเจ้าจะได้รับเงินค่าขนมเพิ่มขึ้น
  - ☐ ค. หลานคนอื่น ๆ ก็คอยดูแลปู่เหมือนกัน
  - ☐ ง. ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้ปู่เป็นภาระต่อคนอื่น ๆ ในบ้าน
2. คณะกรรมการโรงเรียนจะมาตรวจเยี่ยมโรงเรียนในวันจันทร์ ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ จึงมาช่วยครูทำความสะอาดและจัดห้องเรียนในวันอาทิตย์ การที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น เพราะ
  - ☐ ก. ข้าพเจ้าต้องการให้ครูรักและให้คะแนนเพิ่มขึ้น
  - ☐ ข. ถ้ากรรมการมาตรวจห้องสภปรกอาจถูกครูตี
  - ☐ ค. เพื่อน ๆ ส่วนใหญ่ต่างก็เต็มใจมาช่วยครูทำความสะอาด
  - ☐ ง. เป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคนที่จะต้องช่วยกันรักษาความสะอาด
3. ในการจัดงานประจำปีของโรงเรียน ข้าพเจ้าได้รับเลือกให้เป็นผู้แสดงคนหนึ่ง และต้องมาฝึกซ้อมในวันเสาร์อาทิตย์ ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะ
  - ☐ ก. เมื่อจบการแสดงแล้วครูจะแจกรางวัลให้
  - ☐ ข. ข้าพเจ้ากลัวครูลงโทษ ถ้าไม่มาฝึกซ้อม
  - ☐ ค. เพื่อน ๆ หลายคนก็ร่วมฝึกซ้อมการแสดงด้วย
  - ☐ ง. ข้าพเจ้าสบายใจที่ได้มาช่วยเหลืองานของโรงเรียน

4. บ้านเป็นสถานที่อยู่อาศัย ให้ความร่มเย็นแก่ทุกคน ชาวเจ้าและน้องชายกันรักษา  
ความสะอาดด้วยการไม่ทิ้งเศษขยะ เศษผงให้เกลื่อนภายในบ้านและรอบ ๆ บริเวณบ้าน  
การที่ชาวเจ้าและน้อง ๆ ต้องทำเช่นนั้น เพราะ
- \_\_\_ ก. เพื่อนบ้านใกล้เคียงก็ทำเช่นนั้นเหมือนกัน
- \_\_\_ ข. เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม
- \_\_\_ ค. พ่อแม่กับขอรบมาให้รับประทานเสมอ ถ้าช่วยกันรักษาความสะอาด
- \_\_\_ ง. ถ้าบ้านเรือนสกปรกจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค อาจเจ็บป่วยได้
5. บ้านของชาวเจ้ามีฐานะยากจน พ่อแม่มีลูกหลายคน จึงต้องใช้รายอย่างประหยัด  
เพื่อนที่ทางโรงเรียนจะจัดทัศนศึกษา พ่อและแม่อนุญาตให้ชาวเจ้าไป แต่ชาวเจ้าก็สนใจ  
ไม่ไป เพราะ
- \_\_\_ ก. ชาวเจ้ากลัวพี่ ๆ และน้อง ๆ จะเกลียดชาวเจ้า
- \_\_\_ ข. จะได้เก็บเงินไว้ใช้ในเวลาที่จำเป็น
- \_\_\_ ค. ชาวเจ้าอาจจะต้องออกขบม ถ้านำเงินไปเที่ยว
- \_\_\_ ง. ช่วยพ่อแม่ทำงานดีกว่าไปเที่ยว จะได้มีเงินเพิ่มขึ้น
6. พี่ชายของกานดาจัดงานทำบุญบ้าน เพื่อน ๆ มาช่วยงานกาทำงาน กานดาห่าน้ำและ  
อาหารมาเลี้ยงเพื่อน ๆ เมื่อเสร็จงานแล้ว กานดาจัดของหวานและของควาให้เพื่อนนำ  
กลับไปบ้าน การที่กานดาทำเช่นนั้น นักเรียนมีความคิดอย่างไร
- \_\_\_ ก. กานดาต้องการตอบแทนที่เพื่อน ๆ มีน้ำใจมาช่วยทำงาน
- \_\_\_ ข. เวลาที่แถมบ้าน คนอื่น ๆ ในบ้านมักทำเช่นนั้น
- \_\_\_ ค. เมื่อไปช่วยงานบ้านเพื่อน เพื่อนจะได้ตอบแทนเราบ้าง
- \_\_\_ ง. ถ้าไม่จัดของให้ กลัวว่าเพื่อนจะโกรธและไม่ช่วยอีก

7. ตาและยายไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ ข้าพเจ้าจะช่วยท่านถือของไปทุกครั้ง บังเอิญวันพระนี้ ข้าพเจ้าไม่สบาย ข้าพเจ้าจึงไม่ได้ช่วยถือของไปให้ท่าน ข้าพเจ้าไม่สบายใจมาก เพราะ
- \_\_\_ ก. ข้าพเจ้าไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของหลานที่ดี
- \_\_\_ ข. คนอื่น ๆ ในบ้านช่วยตาและยายถือของไปไว้แล้ว
- \_\_\_ ค. ถ้าไม่ได้ช่วยตาและยาย อาจถูกแมลงพิษได้
- \_\_\_ ง. การไม่ได้ไปวัดในวันพระนี้ ทำให้ไม่ได้รับประทานขนมอร่อย ๆ
8. ข้าพเจ้าเลี้ยงนกพิราบบ้างส่งข่าว ทุกวันเวลาเช้าและเย็นข้าพเจ้าจะให้อาหารนก และเมื่อนกเจ็บป่วย ข้าพเจ้าพาไปหาสัตวแพทย์และเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี เพราะ
- \_\_\_ ก. คนอื่น ๆ ที่เลี้ยงนกก็ทำเช่นนั้นเหมือนกัน
- \_\_\_ ข. เป็นเจ้าของก็ต้องเอาใจใส่ดูแลสัตว์เลี้ยงของตน
- \_\_\_ ค. ถ้านกแข็งแรงสมบูรณ์ดี จะส่งเข้าประกวดชิงรางวัลการส่งข่าว
- \_\_\_ ง. ถ้าไม่มีนกพิราบบ้าง ข้าพเจ้าจะต้องเหนื่อยในการเดินทางไปส่งข่าวเอง
9. จุกเลี้ยงแมวไว้ตัวหนึ่ง มันช่วยจับหนูทุกคืน วันหนึ่งมันได้รับบาดเจ็บ จุกจึงช่วยทำแผล ใส่ยาและดูแลมันอย่างดีจนมันหาย นักรู้สึกดีว่าการที่จุกทำเช่นนั้น เพราะ
- \_\_\_ ก. ถ้าแมวตายก็จะมีหนูมากและอาจนำเชื้อโรคมารบกวน
- \_\_\_ ข. ปล่อยทิ้งไปแล้ว คนส่วนใหญ่จะปฏิบัติเช่นนั้นเหมือนกัน
- \_\_\_ ค. เป็นหน้าที่ของเจ้าของที่จะต้องเลี้ยงดูสัตว์ให้ดี
- \_\_\_ ง. เพื่อนบ้านมักจะนำขนมมาให้ เพราะแมวช่วยจับหนูที่บ้านเขาค่วย

10. แดง เป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง เขาคอยชักชวนเพื่อนบ้าน และจัดทำป้ายคำขวัญไม่ให้ทิ้งเศษขยะลงแม่น้ำลำคลอง ถ้านักเรียนเป็นแดงนักเรียนมีเหตุผลอย่างไรจึงทำเช่นนั้น
- \_\_\_\_\_ ก. คนที่ทำความดี จะได้รับรางวัล
- \_\_\_\_\_ ข. การร่วมมือกันยอมทำให้เกิดความสำเร็จ
- \_\_\_\_\_ ค. ถ้าน้ำเสียจะทำให้เกิดโรคติดต่อได้
- \_\_\_\_\_ ง. เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
11. ถนนหนทาง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางติดต่อกัน มานีและเพื่อน ๆ มักจะเดินมาโรงเรียนพร้อมกัน เพื่อน ๆ ของมานีชอบทิ้งเศษอาหาร เศษขยะลงบนถนน แต่มานีไม่ทำและพยายามชักชวนเพื่อน ๆ ทำไมทำเช่นนั้น เพราะ
- \_\_\_\_\_ ก. มานีห้าคนที่ผู้ใหญ่อบรมสั่งสอน
- \_\_\_\_\_ ข. มานีต้องการรางวัลความประพฤติดี
- \_\_\_\_\_ ค. ถ้าทิ้งเศษอาหารลงบนถนน คนอื่น ๆ เห็นจะดูเราได้
- \_\_\_\_\_ ง. การทิ้งเศษอาหารลงบนถนนไม่เหมาะสมและมีกฎหมาย
12. เมื่อพ่อแม่ให้ชาวเราทำงานบางอย่าง ชาวเราช่วยทำ เพราะ
- \_\_\_\_\_ ก. ถ้าไม่ทำอาจถูกพ่อแม่ตีได้
- \_\_\_\_\_ ข. ชาวเราต้องการให้พ่อแม่ซื้อของเล่นให้
- \_\_\_\_\_ ค. พี่น้องก็ต้องช่วยพ่อแม่เช่นกัน
- \_\_\_\_\_ ง. เป็นธรรมเนียมที่ลูกต้องช่วยพ่อแม่

13. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านพระราชประวัติของสมเด็จพระนเรศวรแล้ว ข้าพเจ้าชื่นชมและภาคภูมิใจที่ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์อย่างพระองค์ ถ้าข้าพเจ้าได้มีโอกาสช่วยเหลือประเทศชาติเช่นเดียวกับพระองค์ ข้าพเจ้าจะทำความด้วยความเต็มใจ เพราะ
- \_\_\_ ก. ข้าพเจ้าต้องการชื่อเสียงและเกียรติยศ
- \_\_\_ ข. บรรพบุรุษของไทยคงก็ได้ช่วยเหลือประเทศชาติเช่นเดียวกัน
- \_\_\_ ค. หากไม่มีชาติ คนไทยจะเป็นทาส ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน
- \_\_\_ ง. การช่วยเหลือประเทศชาติให้ดำรงอยู่ จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
14. ต้นไม้มีประโยชน์ต่อมนุษย์เรามาก ในวันต้นไม้แห่งชาติ ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ได้จัดทำป้ายโปสเตอร์ และเขียนคำขวัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งทุกคนเต็มใจช่วยกันจัดทำ เพราะ
- \_\_\_ ก. ครูผู้สอนจะลงโทษถ้าไม่ทำ
- \_\_\_ ข. นักเรียนโรงเรียนอื่นก็ทำเช่นนี้เหมือนกัน
- \_\_\_ ค. จะเก็บคำขวัญที่ดี ๆ ไว้ส่งเข้าประกวดชิงรางวัล
- \_\_\_ ง. การช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ จะทำให้ทุกคนอยู่อย่างมีความสุข
15. ส่วนสัตว์เป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนโดยทั่วไป เมื่อข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวกับแม่และน้องนมรับประทาน ข้าพเจ้านำเงินไปตั้งตู้หยัะ การที่ข้าพเจ้าทำเช่นนี้ เพราะ
- \_\_\_ ก. เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม
- \_\_\_ ข. คนอื่น ๆ ก็เอาไปตั้งในตู้หยัะเช่นเดียวกัน
- \_\_\_ ค. ถ้าทำดีแม่จะซื้อขนมให้รับประทานอีก
- \_\_\_ ง. แม่ก็จะซื้อเสื้อผ้าของเล่นมาให้

16. ขณะที่ข้าพเจ้ายกกำลังดูโทรทัศน์อย่างสนุกสนานนั้น แม่ก็เรียกให้ข้าพเจ้าไปซื้อของที่ตลาด ข้าพเจ้าต้องไป เพราะ
- ☐ ก. แม่เป็นคนดูแลทีวี
  - ☐ ข. ข้าพเจ้าพอใจทำงานให้แม่เป็นประจำอยู่แล้ว
  - ☐ ค. เมื่อทำงานเสร็จ แม่ก็ให้ขนมรับประทานเสมอ
  - ☐ ง. เอาไว้คุยให้เพื่อน ๆ ฟังว่าเป็นเด็กดีของพ่อแม่เหมือนคนอื่น ๆ
17. เมื่อครูประจำชั้นไม่สบาย ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ จะพากันไปเยี่ยมครู การที่ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ทำเช่นนั้น ข้าพเจ้ามีเหตุผลในข้อใด
- ☐ ก. ต้องการให้ครูเพิ่มคะแนนให้มากขึ้น
  - ☐ ข. เพื่อน ๆ ในชั้นต้องการไปเยี่ยมครู จึงไปด้วย
  - ☐ ค. เอาใจครูไว้จะได้ไม่ถูกทำโทษเมื่อเวลาทำผิด
  - ☐ ง. การไปเยี่ยมครูเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่นักเรียนควรกระทำ
18. ข้าพเจ้าเลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่ง มันมักจะเห่าเสมอเมื่อมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ดังนั้นข้าพเจ้าจึงให้สุนัขได้กินอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ ที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น เพราะ
- ☐ ก. ถ้าไม่มีสุนัข อาจมีคนร้ายเข้ามาขโมยของและทำร้ายเราได้
  - ☐ ข. ถ้าเราเลี้ยงสุนัขให้แข็งแรง มันจะช่วยป้องกันทรัพย์สินให้เราได้
  - ☐ ค. เพื่อน ๆ ที่เลี้ยงสุนัขก็มักจะเลี้ยงดูสุนัขของเขาอย่างดีเสมอ
  - ☐ ง. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจที่ได้เลี้ยงดูสุนัขของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี

19. ในวันหยุดข้าพเจ้าและเพื่อนจะไปเที่ยวด้วยกันเสมอ วันหนึ่งพอป่วยหนัก  
 ไม่มีใครช่วยดูแล พออนุญาตให้ข้าพเจ้าไปเที่ยว แต่ข้าพเจ้าไม่ไปเพราะ  
 \_\_\_\_\_ ก. ถ้าอยู่ดูแลพอ แม่จะให้ค่าขนมเพิ่มขึ้น  
 \_\_\_\_\_ ข. ข้าพเจ้ากลัวแม่มากที่ไม่อยู่ดูแลพอ  
 \_\_\_\_\_ ค. ลูกที่เล็กต้องคอยดูแลเอาใจใส่พอแม่ขณะที่ท่านเจ็บป่วย  
 \_\_\_\_\_ ง. เพื่อน ๆ ส่วนใหญ่ก็มักจะอยู่ดูแลพอของเขา เมื่อพอของเขาป่วย
20. แม่ของข้าพเจ้ามีอาชีพขายขนมบัวลอย ข้าพเจ้าช่วยแม่ขายขนมบัวลอยตอนเย็น  
 ทุกวัน เพื่อนสนิทชวนข้าพเจ้าไปวิ่งเล่น แต่ข้าพเจ้าไม่ไป เพราะ  
 \_\_\_\_\_ ก. ถ้าไปเล่นกับเพื่อนอาจถูกแม่ตี  
 \_\_\_\_\_ ข. ต้องการให้แม่รัก แม่จะได้ชื้อนาฬิกาให้  
 \_\_\_\_\_ ค. พี่และน้องช่วยแม่ขายขนม ข้าพเจ้าจึงต้องช่วยด้วย  
 \_\_\_\_\_ ง. เป็นความพอใจของข้าพเจ้าเองที่ได้ช่วยเหลือแม่

การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรม  
ด้านความกตัญญูแก่เวทียของ เด็กชั้นประถมปีที่ 5

บทคัดย่อ  
ของ  
ฉกวยศรี มีใจเย็น

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร  
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต  
กันยายน 2526

การศึกษานี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนา  
จริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา  
คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน  
จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2526 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่ม  
นักเรียนมาสองห้อง จากจำนวนเก้าห้องเรียน เพื่อทำแบบทดสอบวัดระดับการให้เหตุผล  
เชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนใกล้เคียงกันไว้ 30 คน  
นำคะแนนมาแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม โดยวิธีการจับคู่ ให้ได้กลุ่มละ 15 คน สุ่มอย่างง่าย  
ให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดย  
ใช้การแสดงบทบาทสมมติ ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนรู้จากการสอนตามปกติ หลังการทดลอง  
ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนักเรียนทั้งสองกลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดระดับการให้เหตุผล  
เชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์  
โดยใช้วิธีทดสอบแบบอันดับที่มีเครื่องหมายกำกับของ Wilcoxon (Wilcoxon matched -  
pairs signed - ranks test)

ผลการศึกษานี้ นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ  
มีการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีแตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ  
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

AN EXPERIMENT ON ROLE PLAYING FOR DEVELOPING  
MORAL REASONING ON GRATEFULNESS OF  
PRATHOM V STUDENTS

AN ABSTRACT

BY

CHALUOYSRI MEEJAIYEN

Presented in partial fulfillment of the requirements  
for the Master of Education degree  
at Srinakharinwirot University

September 1983

The purpose of this experimental research was to study an experiment on role playing for developing moral reasoning on gratefulness of 30 Prathom V students who got the same low scores on moral reasoning on gratefulness test. The subjects were the students of Thai Niyom Songkroa School in Bangkok in the academic year 1983. They were randomly selected into an experimental group and a control group, each consists of 15 students. The experimental group was treated with role playing program and the control group was taught by the conventional instruction. After the experiment, both groups were post - tested by the moral reasoning on gratefulness test. Wilcoxon matched - pairs signed - ranks test was employed to analyze the data.

The result indicated that there was a statistically significant difference in developing moral reasoning on gratefulness between the students who were treated with role playing program and those who were taught by the conventional instruction at .01 level.